

Περιοδικὰ Ἀνάλεκτα

Biblische Notizen (τεῦχος 167/2015)

Ἡ πρώτη μελέτη τοῦ τρέχοντος τεύχους ἔχει ὡς θέμα τῆς τῆς περιπτώσεις ὄρκων, τὸν τόπο ἐκπλήρωσός τους καὶ τὴν ἀπόδοση τοῦ τάματος («Conditional Vows – here They are Made and Paid»). Ὁ συγγραφέας του, Micha Roi, ἐξετάζει τῆς πέντε περιπτώσεις ὄρκων στὴν Παλαιὰ Διαθήκη καὶ ὑποστηρίζει ὅτι ὁ ὄρκος λειτουργεῖ ὡς μέσο διασφάλισης τῆς ἀσφαλοῦς ἐπιστροφῆς στὴν πατρίδα. Ἐπιπλέον, ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο κατανοεῖται ὁ ὄρκος μπορεῖ νὰ ἐξηγήσει γιατί στὴν περίπτωση τοῦ Ἀβεσσαλώμ ὁ Δαυὶδ δὲν ὑποψιάστηκε τὸν γιό του, ὅταν αὐτὸς τοῦ ζήτησε νὰ μεταβεῖ στὴν Χεβρώνα γιὰ νὰ ἐκπληρώσει τὸ τάμα του.

Ὁ Aron Pinker, στὴ συνέχεια («The Hope of the Hypocrite in Job 27,8»), προτείνει μία διαφορευτική ἀνάγνωση γιὰ τὸ Ἰωβ 27,8 καὶ ὑποστηρίζει ὅτι ἡ ἔμφαση ἐδῶ εἶναι στὶς μάταιες ἐλπίδες τοῦ ὑποκριτῆ καὶ ὄχι σὲ ἐκείνες τοῦ ἁμαρτωλοῦ γενικότερα. Στὴν ἐπόμενη μελέτη («Geistausgiebung und Rettung. Joel 3 als modifizierende Aufnahme von Sach 12,9 - 13,9 im Zwölfprophetenbuch») ἡ Ruth Ebach συζητᾷ τὴ θέση ποὺ καταλαμβάνει στὸ βιβλίον τοῦ Ἰωὴλ τὸ τρίτο κεφάλαιο. Ὑποστηρίζει ὅτι συνδέεται χαλαρὰ μὲ τὰ ὑπόλοιπα κεφάλαια τοῦ βιβλίου, ἐνῶ ἐξαρτᾶται ἄμεσα ἀπὸ τὸ Ζαχ 12,9-13,9. Τὰ κοινὰ τους θέματα –ἡ ἔκχυση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ ἡ ἐπικλῆση τοῦ ὀνόματος τοῦ Γιαχβέ– συνδέονται μὲ τὴ σωτηρία ὡς οἱ προϋποθέσεις τῆς καὶ ὀρίζουν τὸ ποῖο τῆς Ἡμέρας Κυρίου.

Ἡ θεολογία τοῦ βιβλίου τοῦ Ἰωνᾶ, ὅπως αὐτὴ ἀποτυπώνεται στὰ διάφορα ὀνόματα τοῦ Θεοῦ, εἶναι τὸ θέμα τῆς μελέτης τοῦ Walter Bühner, ποὺ ἀκολουθεῖ («Der Gott Jonas und der Gott des Himmels. Untersuchungen zur Theologie des Jona-Buches»). Ὁ συγγραφέας ὑποστηρίζει ὅτι αὐτὰ τὰ ὀνόματα ἀποκαλύπτουν τὴ δυναμικὴ σχέση τοῦ Ἰωνᾶ μὲ τὸν Θεὸ κατὰ ἀνάλογο τρόπο, ὅπως στὴν περίπτωση τοῦ Ἡλία καὶ τοῦ Ἰερεμία. Ὁ Thomas Esposito, στὴ συνέχεια («Observations on God and the Wind [Qoheleth 3,10-15]»), προτείνει μία νέα μετάφραση τοῦ χωρίου Ἐκκλησιαστής 3,10-15 μὲ βάση τὸ κυκλικὸ σχῆμα ἀφήγησης τοῦ βιβλίου. Οἱ ἠθικὲς προτροπὲς τοῦ βιβλίου τοῦ Τωβίτ ἀποτελοῦν τὸ θέμα τῆς μελέτης τοῦ Francis M. Macatangay, ποὺ ἀκολουθεῖ («The Wisdom Discourse of Tobit as Instruction in Torah»). Σὲ αὐτὸ τὸ βιβλίον ἡ ἐλεημοσύνη καὶ ἡ ἐνδογαμία παρουσιάζονται ὡς κῆρυα χαρακτηριστικὰ τοῦ δικαίου ἀνθρώπου κατὰ τὰ χρόνια τῆς Αἰχμαλωσίας. Οἱ λογοτεχνικὲς τεχνικὲς, μάλιστα, ποὺ χρησιμοποιοῦνται, ἔχουν ὡς σκοπὸ νὰ παρουσιάσουν αὐτὲς τῆς πρακτικὲς ἐκφάνσεις τῆς δικαιοσύνης ὡς ἐντολὲς τοῦ Νόμου.

Ὁ Szabolcs-Ferencz Kató, σὴ συνέχεια («Rache als glühende Gerechtigkeit. Die Semantik der Wurzel 𐤒𐤓𐤓»), ἐξετάζει τὴ σημασία τῆς ρίζας καὶ μάλιστα σὲ σχέση πρὸς ἄλλα ρήματα τῆς ἑβραϊκῆς ποὺ ἐπίσης συνδέονται μὲ τὴ δικαιοσύνη καὶ τὴν ἀπόδοση δικαιοσύνης. Στὴν τελευταία μελέτη τοῦ τεύχους ὁ Stefan Bojowald συζητᾷ τὸ ἱράβηγμα τῶν μαλλιών ὡς ἔκφραση πένθους καὶ ἄλλων συναισθημάτων («Eine neue Parallele zwischen der assyrisch-babylonischen und ägyptischen Kultur: Das Raufen der Haare als Zeichen für Wut / Ärger / Trauer oder andere Gefühle»), ὡς κοινὸ στοιχεῖο τοῦ ἀσσυριακοῦ/βαβυλωνιακοῦ καὶ τοῦ αἰγυπτιακοῦ πολιτισμοῦ.

Early Christianity (τόμος 6, τεῦχος 3/2015)

Τὸ ἱεχρον τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ εἶναι ἀφιερωμένο σὴ συλλογικὴ μνήμη τῶν ἀρχαίων Χριστιανικῶν κοινοτήτων γιὰ τὸν Ἰησοῦ. Στὴν πρώτη μελέτη τοῦ τεύχους ὁ Alan Kirk («Cognition, Commemoration, and Tradition: Memory and the Historiography of Jesus Research») ἐξετάζει τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ἡ παράδοση διασώζει καὶ μεταφέρει τὴ μνήμη τοῦ παρελθόντος. Ὑποστηρίζει ὅτι ἡ παράδοση εἶναι ἓνα φαινόμενο ἄμεσα ἐξαρτώμενο ἀπὸ τὸν πολιτισμὸ, τὸ ὁποῖο, ὁμως, διατηρεῖ μίᾳ ἰδιαίτερη σχέση μὲ τὴν ἱστορικὴ πραγματικότητα. Στὴν ἐπόμενη μελέτη ὁ Eric Eve ἐξετάζει κατὰ πόσο ἡ θεωρία τῆς προφορικῆς παράδοσης μπορεῖ νὰ δώσει ἀπάντηση στὸ συνοπικὸ πρόβλημα («Memory, Orality and the Synoptic Problem»). Στὸ πρῶτο μέρος τῆς μελέτης του ὁ Eve παρουσιάζει ἐκεῖνα τὰ στοιχεῖα ἀπὸ τὴ σύγχρονη ἔρευνα σχετικὰ μὲ τὴ μνήμη ποὺ μποροῦν νὰ ἀξιοποιηθοῦν στὴν καινοδιαθηκικὴ ἔρευνα καὶ ὑπογραμμίζει τὴ διαφορὰ μεταξὺ τῆς προφορικῆς παράδοσης καὶ τῆς προφορικῆς ἱστορίας. Στὸ δεύτερο μέρος ἐξετάζει τρεῖς πτυχὲς τοῦ συνοπικοῦ ζητήματος, ὅπου χρησιμοποιεῖται τὸ μοντέλο τῆς προφορικῆς παράδοσης: ἀποκλίσεις στὰ συνοπικὰ παράλληλα, οἱ ἐλάσσονες συμφωνίες τῶν συνοπικῶν καὶ τὸ θέμα τῆς ἐναλλασσόμενης προτεραιότητας τῶν κατὰ Ματθαῖον καὶ κατὰ Λουκᾶν. Καταλήγει ὅτι ἡ λύση τῆς προφορικῆς παράδοσης δὲν μπορεῖ πάντα νὰ παρέχει ἱκανοποιητικὲς ἀπαντήσεις.

Ἀκολουθεῖ ἡ μελέτη τοῦ David du Toit σχετικὰ μὲ τὸ πῶς βιβλικὰ κείμενα διαμορφώνουν τὶς διάφορες ἀφηγήσεις γιὰ τὸν Ἰησοῦ μέσα στὴν ἀρχαία χριστιανικὴ παράδοση («Treasuring Memory: Narrative Christology in and beyond Mark's Gospel: Miracle Traditions as Test Case»). Ὁ συγγραφέας ὑποστηρίζει ὅτι αὐτὴ ἡ διαδικασία μπορεῖ νὰ κατανοηθεῖ μὲ τὴ βοήθεια τῆς θεωρίας γιὰ τὴν κοινωνικὴ μνήμη καὶ ὡς παράδειγμα χρησιμοποιεῖ τὴν ἀξιοποίηση τοῦ Ἦσ 61,1 (Ο) στὶς ἀφηγήσεις γιὰ τὸν Ἰησοῦ ὡς θεραπευτὴ καὶ ἐξορκιστὴ στὰ Μκ 1-8 ἀλλὰ καὶ στὸ ἀρχαιότερο τοῦ κατὰ Μάρκον ὕλικὸ τῆς παράδοσης.

Στὴ συνέχεια, ὁ Chris Keith παρουσιάζει τὸ status quaestionis, ὅσον ἀφορᾷ στὴν ἀξιοποίηση τῆς θεωρίας γιὰ τὴν κοινωνικὴ μνήμη στὴν ἔρευνα τῶν εὐαγγελίων («Social Memory Theory and Gospels Research: The First Decade [Part One]»). Ἡ συγκεκριμένη θεωρία υἱοθετήθηκε στὴν ἀγγλόφωνη κυρίως καινοδια-

θηκική έρευνα από το 2005 και έξης. Στο πρώτο μέρος της μελέτης, το οποίο φιλοξενείται στο τρέχον τεύχος, ο Keith συζητά το έργο τριών κύριων εκπροσώπων της θεωρίας, των Maurice Halbwachs, Jan Assmann και Barry Schwartz. Ο Jürgen Hammetstaedt στην τελευταία μελέτη του τεύχους παρουσιάζει μία σειρά από νέα τμήματα της γνωστής επικούρειας επιγραφή του Διογένη στην Οϊνοάνδα, τα όποια εντόπισε το Γερμανικό Αρχαιολογικό Ίνστιτούτο στα έτη 2007-2012 («Neue Entdeckungen zur epikureischen Inschrift des Diogenes von Oinoanda»).

Early Christianity (τόμος 6, τεύχος 4/2015)

Η παρουσία των χριστιανών γυναικών στην αρχαία Λυκαονία κατά τους πρώτους πέντε μεταχριστιανικούς αιώνες, ή κοινωνική τους θέση και τα αξιώματα που κατείχαν, σύμφωνα με τις επιγραφικές μαρτυρίες της περιοχής, είναι το θέμα της μελέτης της Christiane Zimmermann («Christinnen in Lykaonien»). Στην επόμενη μελέτη ή Julia Snyder εξετάζει τις άφηγήσεις σε πρώτο πρόσωπο στις απόκρυφες Πράξεις Ιωάννου και υποστηρίζει ότι έχουν δεχθεί επίδραση από τις κανονικές Πράξεις των Αποστόλων και κυρίως από τα λεγόμενα «ήμεις-εδάφια» («Imitation of “We” Passages in Acts? Canonical Influence and the Internal (First Person) Narrator of the Acts of John»).

Ακολουθεί το δεύτερο μέρος της μελέτης του Chris Keith σχετικά με την αξιοποίηση της θεωρίας της κοινωνικής μνήμης στις καινοδιαθηκικές σπουδές («Social Memory Theory and Gospels Research: The First Decade [Part Two]»). Ο συγγραφέας παρουσιάζει την εφαρμογή της θεωρίας σε τέσσερις επιμέρους περιοχές της μελέτης των ευαγγελίων: στο ζήτημα της προφορικής παράδοσης, στα κριτήρια αυθεντικότητας, στη νέα ιστοριογραφία και στην ιστορική αξιοπιστία των ευαγγελίων. Ο James W. Barker, στη συνέχεια («Written Gospel or Oral Tradition? Patristic Parallels to John 3:3, 5»), εξετάζει κατά πόσο είναι ακριβής ή κυριαρχούσα άποψη ότι ή ιδέα της γέννησης έξ υδατος και πνεύματος προέρχεται από μία προφορική παράδοση, την οποία χρησιμοποιούν το κατά Ιωάννην, ο Ιουστίνος, ο Τερτυλλιανός, ο Ιππόλυτος, τα Ψευδοκλημένα κείμενα και οί Αποστολικές Διαταγές, ο καθένας ανεξάρτητα από τον άλλο. Ο συγγραφέας υποστηρίζει, ωστόσο, ότι όλα αυτά τα αρχαία πατερικά κείμενα εξαρτώνται από το κατά Ιωάννην. Ο Peter Arzt-Grabner, τέλος, παρουσιάζει πρόσφατα ανακαλυφθέντα παπυρολογικά κείμενα, τα όποια συμβάλλουν με διάφορους τρόπους στην μελέτη των καινοδιαθηκικών κειμένων («Neuigkeiten aus der Papyrologie»).

Ephemerides Theologicae Lovanienses (τόμος 91, τεύχος 3/2015)

Στην πρώτη μελέτη του τρέχοντος τεύχους ο Andreas Lindemann συζητά κριτικά την ιδέα του μύθου, όπως αυτή αξιοποιήθηκε από τον Bultmann στην έρμηνεία των ευαγγελίων («Jesus Christus und die Mythologie: Bultmanns Mythos-Verständnis und seine Evangelienauslegung»). Στο πρώτο μέρος της μελέτης πα-

ρουσιάζεται ἡ ἰδέα τοῦ μύθου, ὅπως παρουσιάζεται στό ἔργο τῶν Bultmann, Tillich καὶ Gunkel. Στό δεύτερο μέρος ὁ Lindemann ἀναλύει τὸ κήρυγμα τοῦ Bultmann γιὰ τὴ θαυμασιτὴ ἀλιεία τοῦ Πέτρου (Λκ 5,1-11). Στό τρίτο μέρος παρουσιάζεται ἡ ἀπάντηση τοῦ Bultmann σὸν Alfred Rosenberg, ὅπου ὁ Γερμανὸς θεολόγος προτείνει μιὰ ὑπαρξιακὴ ἐρμηνεία τῶν μυθολογικῶν ἐκφράσεων τῆς χριστιανικῆς πίστεως. Στό τέταρτο μέρος ὁ συγγραφέας ἐστιάζει τὴ συζήτηση στό ἄρθρο τοῦ Bultmann «Über den Begriff “Mythos”», ἐνῶ σὰ δύο ἐπόμενα μέρη τῆς μελέτης τὸ θέμα εἶναι ἡ ἐρμηνεία τῶν εὐαγγελικῶν ἀφηγήσεων τῶν θαυμάτων.

Ἡ ἐρμηνεία τῶν εὐαγγελικῶν ἀφηγήσεων θαυμάτων ἀπὸ τὸν Bultmann ὑπὸ τὸ πρίσμα τοῦ μύθου καὶ τῆς ἀπομυθοποίησης εἶναι τὸ θέμα τῆς μελέτης τοῦ Michael Labahn, ποὺ ἀκολουθεῖ («Den frühchristlichen Wundergeschichten Sinn für die Gegenwart entlocken: Rudolf Bultmanns Modell der Entmythologisierung und neuere Sinndeutungen der Wundergeschichten Jesu»). Ὁ Bultmann προτείνει μιὰ ὑπαρξιακὴ ἐρμηνεία τῶν θαυμάτων· τὰ θαύματα πρέπει νὰ κατανοηθοῦν μέσα στό δικό τους ἀφηγηματικὸ κόσμο καὶ σκοπὸ ἔχουν νὰ ὀδηγήσουν σὲ μιὰ νέα κατανόηση τοῦ παρόντος. Ὁ Ernst Baasland, στὴ συνέχεια («Consistent Jesus Research? Bultmann's *Die Geschichte der synoptischen Tradition* (1921) and *Jesus* (1926) Revisited»), ἐξετάζει, ἐὰν ὁ Bultmann μετέβαλε τὴ θέση του γιὰ τὸν ἱστορικὸ Ἰησοῦ μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1920 καὶ 1925. Υποστηρίζει ὅτι στό ἔργο του *Geschichte der synoptischen Tradition* ὁ Bultmann ὑποστηρίζει τὴ σημασία τῆς συνοπτικῆς παράδοσης γιὰ τὸν Ἰησοῦ, ἐνῶ σὰ 1928/29 στρέφεται στὴ μαρτυρία τοῦ κατὰ Ἰωάννην καὶ τοῦ Παύλου γιὰ τὸν ἱστορικὸ Ἰησοῦ. Ἡ σχέση τῶν ἐσχάτων καὶ τῆς ἱστορίας σὲς διαλέξεις τοῦ Bultmann ἀπὸ τὸ ἔτος 1955 εἶναι τὸ θέμα τῆς μελέτης τοῦ Christof Landmesser ποὺ ἀκολουθεῖ («Geschichte und Eschatologie: Rudolf Bultmanns *Gifford Lectures aus dem Jahr 1955*»). Τὸ θέμα εἶχε βέβαια ἀπασχολήσει τὸν Bultmann πολὺ πρὶν τὸ 1955, ἀναπτύσσεται ὁμως ἐκτενῶς σὲς διαλέξεις τοῦ 1955. Ἡ ἐσχατολογία σύμφωνα μὲ τὸν Bultmann εἶναι σημαντικὴ, διότι προσδίδει νόημα στὴν ἱστορία, τὸ ὁποῖο βοηθᾷ τὸ ὑποκείμενο νὰ κατανοήσει τὴ θέση μέσα στό παρὸν καὶ νὰ ἀντιληφθεῖ τὴν εὐθὺνην του ἀπέναντι στό μέλλον.

Ὁ Jens Schröter, στὴν συνέχεια, συζητᾷ κριτικὰ τὸν τρόπο ποὺ ὁ Bultmann κατανοεῖ τὴν ἱστορία («Mythologie und Geschichte: Rudolf Bultmanns Sicht der urchristlichen Geschichtsauffassung im Horizont von Beobachtungen zu Paulus und Lukas»). Ὁ Bultmann λαμβάνει ὑπόψη του τὶς συζητήσεις γιὰ τὴν ἐρμηνευτικὴ τῆς ἱστορίας τῆς ἐποχῆς του, ἡ ἐξάρτησή του ὁμως ἀπὸ τὴν ὑπαρξιακὴ φιλοσοφία τὸν ὀδηγεῖ σὲ μιὰ ἀρκετὰ στενὴ κατανόηση τῆς ἱστορίας. Ὁ Schröter καταδεικνύει αὐτὴν τὴν ἀδυναμία τῆς σκέψης τοῦ Bultmann σὸν τρόπο ποὺ αὐτὸς ἐρμηνεύει τὴν ἀντίληψη γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ Παύλου καὶ τοῦ Λουκᾶ. Στὴν ἐπόμενη μελέτη ὁ Ulrich Körtner ἐξετάζει τὴν ἐρμηνεία τῆς ἐσχατολογίας τοῦ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγελίου ἀπὸ τὸν Bultmann («Offenbarung als Krisis: Bultmanns Interpretation der Eschatologie des Johannesevangeliums»). Ὁ συγγραφέας ἐστιάζει στό ἄρθρο τοῦ Bultmann γιὰ τὴν ἰωάννεια ἐσχατολογία τοῦ 1928, στό

υπόμνημά του στο κατά 'Ιωάννην καθώς και στην *Θεολογία τῆς Καινῆς Διαθήκης* και καταδεικνύει τὴν πρόσληψη τῶν ἑρμηνευτικῶν πορισμάτων τοῦ Bultmann ἀπὸ τῆ συστηματικῆς θεολογίας τῆς ἐποχῆς του.

Ἡ τελευταία μελέτη τοῦ τρέχοντος τεύχους εἶναι τοῦ Gilbert van Belle καὶ ἔχει ὡς θέμα τῆς τῆς θεολογικῆς σημασίας τῶν ἐμφανίσεων τοῦ Ἀναστάντιος στὸ κατά 'Ιωάννην εὐαγγέλιο («“Blessed are those who have not seen and yet have come to believe”: Rudolf Bultmann’s Interpretation of the ‘Signs’ in the Fourth Gospel»). Σύμφωνα μὲ τὸν Bultmann ἡ σημασία αὐτῶν τῶν ἐμφανίσεων σχετικοποιεῖται ὑπὸ τὸ φῶς τοῦ μακαρισμοῦ στὸ 20,29. Ἐπιπλέον, δύο ἐμφανίσεις, στὴ Μαρία Μαγδαληνὴ καὶ στὸν Θωμᾶ, περιέχουν ἀρκετὰ στοιχεῖα κριτικῆς τῆς ὁποίας ὑπερκειμήνης τῶν ἀναστάσιμων ἐμφανίσεων. Αὐτὴ ἡ στάση τοῦ κατά 'Ιωάννην βρῖσκεται σὲ συμφωνία πρὸς τὴ γενικότερη θεολογικὴ θέση τοῦ τετάρτου εὐαγγελίου ὅτι ἡ πίστη δὲν χρειάζεται τὴν πραγματικότητα τὰ θαύματα.

Vigiliae Christianae (τόμος 69, τεῦχος 4/2015)

Ἡ Kristine Ruffato παρουσιάζει τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο παρουσιάζεται ὁ ἀπόστολος Πέτρος στὴ Ψευδοκλημένη γραμματεία καὶ κυρίως στὴν *Ἐπιστολὴ Πέτρου* καὶ στὴν *Contestatio* («Moses Typology for Peter in the *Epistula Petri* and the *Contestatio*»). Ὁ Πέτρος ἐμφανίζεται ὡς ἀνώτερος τοῦ Παύλου, ὁ ὁποῖος παραμένει, ὡστόσο, ἀνώνυμος. Ὡς τύπος του λειτουργεῖ ὁ Μωυσῆς καὶ τὸ ἀποστολικὸ ἀξίωμα τοῦ Πέτρου στηρίζεται στὸ ὅτι εἶναι ὁ συνεχιστὴς τοῦ Μωυσῆ πὸς μεταφέρει τὴ μωσαϊκὴ ἀλήθεια. Στὴν ἐπόμενη μελέτη οἱ Jitse H.F. Dijkstra καὶ Jacques van der Vliet δημοσιεύουν καὶ σχολιάζουν τρία ἀνέκδοτα σπαράγματα παπύρων στὴ σαχιδικὴ, τὰ ὁποῖα διασώζουν ἀποσπάσματα τοῦ κοπτικῶ *Βίου τοῦ Ἀαρὼν* («The Earliest Manuscript of the Coptic *Life of Aaron* (British Library, Or. 7558 [89] [93] [150])»). Φυλάσσονται στὴ Βρετανικὴ Βιβλιοθήκη καὶ χρονολογοῦνται μεταξὺ 5^{ου} καὶ 6^{ου} αἰ. Τὰ νέα εὐρήματα δίνουν τὴ δυνατότητα σύγκρισης μὲ τὸ πλήρως διασωζόμενο κείμενο τοῦ *Βίου*, πὸς εἶναι μία μεταγενέστερη ἐκδοχὴ αὐτοῦ τοῦ ἀγιογραφικοῦ κειμένου.

Στὴν τρίτη μελέτη τοῦ τεύχους ὁ Tim Denecker ἀξιοποιώντας τὰ πορίσματα τῆς κοινωνιογλωσσολογίας συζητᾷ τὰ σχόλια τοῦ Ἱερώνυμου Σιριδῶνος καὶ τοῦ Σιδωνίου Ἀπολλιναρίου γιὰ διάφορες γλώσσες (ἑβραϊκά, ἀραμαϊκά, τῶν γερμανικῶν φύλων) («Language Attitudes and Social Connotations in Jerome and Sidonius Apollinaris»). Ὁ συγγραφέας καταλήγει ὅτι ὁ τρόπος πὸς οἱ δύο ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς ἀξιολογοῦν τὶς διάφορες γλώσσες καὶ τὶς παραλλαγές τους στηρίζεται στὰ κοινωνικὰ καὶ πολιτισμικὰ στερεότυπα, τὰ ὁποῖα ἐκεῖνοι υἱοθετοῦν γιὰ τοὺς λαοὺς πὸς τὶς χρησιμοποιοῦν. Στὴν τελευταία μελέτη ὁ Matthew Twigg ἐξετάζει τὴ μνεία πὸς γίνεται στὸ «ὄρος τῆς Ἱεριχοῦς» στὴν ἀπόκρυφη Ἀποκάλυψη Παύλου («The Mountain of Jericho in the Nag Hammadi *Apocalypse of Paul: A Suggestion*). Καθὼς ἔνα τέτοιο τοπωνύμιον δὲν ἀναφέρεται στὶς παύλειες ἐπιστολὲς οὐτε εἶναι γνωστὸ ἀπὸ ἄλλες πηγές, ὁ συγγραφέας καταλήγει

ὅτι πρόκειται γιὰ μεταφορὰ καὶ δηλώνει τὴν ὑπερκέραση ὄλων τῶν ἐχθρικών δυνάμεων καὶ ἴσως καὶ τοῦ ἴδιου τοῦ Διαβόλου.

Vigiliae Christianae (τόμος 69, τεῦχος 5/2015)

Ὁ ρόλος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος σὴν προσωπογραφικὴ ἔρμηνεία τοῦ Ἰουστίνου καὶ τοῦ Τερτυλλιανοῦ εἶναι τὸ θέμα τῆς μελέτης τοῦ Kyle Hughes («The Spirit Speaks: Pneumatological Innovation in the Scriptural Exegesis of Justin and Tertullian»). Ὡς προσωπολογικὴ ἔρμηνεία χαρακτηρίζεται ἡ ἔρμηνευτικὴ προσέγγιση, ὅπου διάφορα πρόσωπα παρουσιάζονται ὡς φορεῖς τῆς ἀλήθειας. Ὁ συγγραφέας ἐξετάζει τὸν ρόλο τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ὡς ἑνὸς τέτοιου προσώπου στὸ ἔργο τῶν δύο ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων καὶ ὑποστηρίζει ὅτι ἡ ἔμφαση στὸ τρίτο πρόσωπο τῆς Ἁγίας Τριάδος σηλοῖται σὴν ἰωάννεια πνευματολογία καὶ πρέπει νὰ κατανοηθεῖ στὸ πλαίσιο τῶν συζητήσεων μὲ τὸν Ἰουδαϊσμό γιὰ τὴ διακοπή τῆς παρουσίας τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Ἡ Clare Rotschild, σὴ συνέχεια («“Belittling” or “Undervaluing” in 2 Clem. 1:1-2?»), συζητᾷ τὴ φράση «μικρὰ φρονεῖν» καὶ τὴ λέξη «μικρὰ», πὸ ἀπαντοῦν συχνὰ στοὺς δύο πρώτους στίχους τῆς Β' Κλήμεντος. Συζητᾷ κριτικὰ τὶς προηγούμενες μεταφράσεις τοὺς καὶ προτείνει μία νέα κατανόηση, ἡ ὁποία, ὅπως ὑποστηρίζει, συμφωνεῖ μὲ τὶς νεότερες θεωρίες γιὰ τὸν σκοπό, τὶς ἀξίες καὶ τὶς ἰδέες τοῦ συγκεκριμένου ἔργου. Ἀκολουθεῖ τὸ πρώτο μέρος μίας μελέτης, ἡ ὁποία πραγματεύεται τὸν ρόλο πὸν διαδραματίζει ἡ ρητορικὴ στὸ ἔργο τοῦ Εἰρηναίου *Κατὰ Αἰρέσεων* καὶ κυρίως σὸν τρόπο πὸν ἀντιμετωπίζονται ἐκεῖ οἱ διάφορες γνωστικὲς ὁμάδες («Literary and Rhetorical Theory in Irenaeus, Part 1»). Ὁ συγγραφέας του, Anthony Briggman, παρουσιάζει παραδείγματα ἀξιοποίησης τῆς ρητορικῆς ἀπὸ τὸν Εἰρηναῖο καὶ καταλήγει ὅτι πρόκειται γιὰ ἕναν θεολόγο ἱκανὸ νὰ χρησιμοποιεῖ τὰ ἐργαλεῖα τῆς ρητορικῆς καὶ γραμματικῆς του παιδείας.

Στὴ συνέχεια ὁ Thomas Wayment ἐκδίδει καὶ σχολιάζει ἕνα ἀρχαῖο χριστιανικὸ φυλακτήριο ἀπὸ τὴν Ὁξύρρυχο, τὸ ὁποῖο διασώζει σὲ πάπυρο τὸ Κολ 3,9-10 («A Christian Amulet Containing Colossians 3:9-10»). Πρόκειται γιὰ τὴν πρώτη περίπτωση φυλακτηρίου μὲ αὐτὸ τὸ κείμενο καὶ ὁ συγγραφέας ὑποστηρίζει ὅτι σκοπὸ εἶχε νὰ ὑπενθυμίσει σὲ αὐτὸν πὸν τὸ φοροῦσε τὴ σημασία τοῦ χριστιανικοῦ βαπτίσματος. Ὁ τόπος καταγωγῆς τοῦ Σίμωνος τοῦ Μάγου εἶναι τὸ θέμα τῆς σύντομης μελέτης τοῦ Clemens Scholten, πὸν ἀκολουθεῖ («Zum Herkunftsort des Simon Magus»). Μὲ βάση τὶς φιλολογικὲς πηγὲς ὁ Scholten καταλήγει ὅτι ἡ πατρίδα τοῦ Σίμωνος δὲν πρέπει νὰ ἦταν κάποιο χωριὸ τῆς Σαμάρειας ἀλλὰ ἡ ἀρχαία πόλη τῆς Gittha σὴν Ἰδουμαία.

Στὴν τελευταία μελέτη τοῦ τεύχους ὁ Thomas Schmidt παρουσιάζει νέα στοιχεῖα πὸν τεκμηριώνουν ὅτι ὁ Ἰππόλυτος Ῥώμης ἦταν ἐκεῖνος πὸν τοποθέτησε τὴ γέννηση τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ στὶς 25 Δεκεμβρίου («Calculating December 25 as the Birth of Jesus in Hippolytus' Canon and Chronicon»). Στοὺς *Κανόνες* του ὁ Ἰππόλυτος σημειώνει τὸ Πάσχα ὡς τὴν ἡμέρα σὺλληψης τοῦ Ἰησοῦ (ἔτσι ἔρμηνεύει ὁ Schmidt

τὴν φράση «γένεσις τοῦ Ἰησοῦ»), ὁπότε ἡ γέννηση τοῦ Ἰησοῦ τοποθετεῖται κάπου στὸ τέλος τοῦ φθινοπώρου ἢ στὴν ἀρχὴ τοῦ χειμῶνα. Στὸ ἔργο του *Χρονικά* ὁ Ἰππόλυτος τοποθετεῖ τὴ γέννηση τοῦ Ἰησοῦ ἑννέα μῆνες ἀκριβῶς μετὰ τὴν ἡμέρα ἐορτασμοῦ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου. Καθὼς ὡς τέτοια ὁ Ἰππόλυτος θεωροῦσε τὴν 25^η Μαρτίου, τὰ Χριστοῦγεννα πρέπει νὰ τὰ τοποθετοῦσε σὶς 25 Δεκεμβρίου.

Zeitschrift für antikes Christentum (τόμος 19, τεῦχος 3/2015)

Στὴν πρώτη μελέτη τοῦ τρέχοντος τεύχους ὁ Vito Limone συγκρίνει τὰ ἑλληνικὰ ἀποσπάσματα τῆς ἑρμηνείας τοῦ Ὠριγένη στὸ Ἔασμα Ἀσμάτων μὲ τὴ σωζόμενη μετάφραση τοῦ ἔργου ἀπὸ τὸν Ρουφῖνο («I nomi dell'amore: Un'indagine sulla traduzione latina del Commento al Cantico dei Cantici di Origene»). Στὸν λατινικὸ πρόλογο παρατίθενται τέσσερες διαφορικὲς λέξεις γιὰ τὴν ἀγάπη: amor καὶ cupidus γιὰ τὴν σαρκικὴ ἀγάπη καὶ dilectio καὶ caritas γιὰ τὴν πνευματικὴ. Ἀπὸ τὴν ἄλλη ὁ Ὠριγένης χρησιμοποιεῖ μόνο τὶς λέξεις «ἀγάπη» γιὰ τὴν πνευματικὴ ἀγάπη καὶ «ἔρως» γιὰ τὴν σαρκικὴ, κάτι ποῦ ὑποδηλώνει ὅτι ὁ Ρουφῖνος κατέστησε τὸ λατινικὸ κείμενο πιὸ περίπλοκο ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸ. Ὁ Eric Crégheur, στὴν ἐπόμενη μελέτη («Le motif des cinq arbres dans l'Évangile selon Thomas (log. 19) et la littérature ancienne»), διερευνᾷ τὸ μοτίβο τῶν «πέντε δένδρων τοῦ Παραδείσου» ποῦ ἀπαντᾷ στὸ *Ἐδαγγέλιον τοῦ Θωμᾶ* (λόγιον 19). Μέσα ἀπὸ μίαν σύγκριση ὅλων τῶν ὑπόλοιπων κειμένων, ποῦ κάνουν λόγο γιὰ τὸ ἴδιον μοτίβο, ὁ συγγραφέας ἀπειροῦται νὰ ἐντοπίσει τὶς ἀπαρχές του.

Στὴν ἐπόμενη μελέτη ὁ Wolfram Kinzig ἐξετάζει ἀπὸ κοινοῦ τὴ λεγόμενη ὁμολογία τοῦ Ἀμβροσίου, ὅπως παρατίθεται ἀπὸ τὸν Θεοδώρητο μὲ τὴν ἐπιστολὴ τοῦ πάπα Ἀναστασίου Α', *In prolixitate epistolae* καὶ ἀναζητᾷ τὰ σημεῖα ἐπαφῆς καθὼς καὶ ἐκεῖνα ποῦ συμβάλλουν στὴν κατανόηση τῆς ἱστορικῆς συνάφειάς τους («Das sogenannte Bekenntnis des Ambrosius [CPL 167a] bei Theodoret und der Brief In prolixitate epistolae Papst Anastasius' II. [CPL 1610; CPG 9160]»). Στὴν τελευταία μελέτη τοῦ τεύχους ἡ Agnès Lorrain ὑποστηρίζει ὅτι τὰ ἑρμηνευτικὰ σχόλια, τὰ ὁποῖα στὴν κατένα τοῦ Οἰκουμένιου ἀποδίδονται στὸν Θεοδώρητο, στὴν πραγματικότητά προέρχονται ἀπὸ ἔργα τοῦ Ἰωάννου Χρυσοστόμου καὶ ὅτι παραδόθηκαν μέσα ἀπὸ τὴν κατένα τοῦ Θεοφυλάκτου («Des prologues bibliques d'origine chrysostomienne: Les Arguments attribués à Théodoret et à Théophylacte sur les épîtres pauliniennes»). Ἡ συγγραφέας διατυπώνει διάφορες θεωρίες γιὰ τὴ σχέση μεταξὺ τῶν τριῶν ἑρμηνευτικῶν ἔργων (Χρυσοστόμου, Θεοφυλάκτου καὶ Οἰκουμένιου), ἐπισημαίνει τὴ σημασία αὐτῶν τῶν κατενῶν γιὰ τὴν πρόσληψη τοῦ ἔργου τοῦ Χρυσοστόμου κατὰ τὴν ἀρχαιότητα καὶ περιγράφει τὶς τεχνικὲς περιλήψεων κατὰ τὴν Ὑστερὴν Ἀρχαιότητα.

Evangelische Theologie (τόμος 75, τεῦχος 4/2015)

Ἡ χριστιανικὴ ἠθικὴ τῆς εἰρήνης καὶ τὸ ζήτημα τοῦ δίκαιου πολέμου καὶ τῆς δίκαιης εἰρήνης εἶναι τὸ θέμα τοῦ τρέχοντος τεύχους. Στὴν πρώτη μελέτη ὁ

Konrad Raiser υποστηρίζει ότι στις συζητήσεις για την ειρήνη στο επίπεδο του οικουμενικού διαλόγου παρατηρείται μία μετακίνηση από την ιδέα του δίκαιου πολέμου σε εκείνην της δίκαιης ειρήνης («Vom Frieden her denken: Ökumenische Impulse zur friedensethischen Diskussion»). Στο πλαίσιο αυτής της συζήτησης η χριστιανική ηθική της ειρήνης βρίσκεται αντιμέτωπη με το δίλημμα, εάν, παρά την προσήλωσή της στην ειρήνη, θα πρέπει να επιλέξει τη βία στις περιπτώσεις που απειλείται η ανθρώπινη ζωή. Ο συγγραφέας διατυπώνει κάποιες σκέψεις για την επίλυση αυτού του προβλήματος και παρουσιάζει όρισμένες πτυχές της ηθικής της ειρήνης.

Η ρωμαιοκαθολική όπτική του ζητήματος του δίκαιου πολέμου παρουσιάζεται στη μελέτη του Heinz-Günther Stobbe, που ακολουθεί («Warum wir das Konzept des gerechten Krieges brauchen: Erwägungen aus römisch-katholischer Perspektive»). Στο πρώτο μέρος της μελέτης τίθεται το ζήτημα της αναγκαιότητας του δίκαιου πολέμου και παρουσιάζονται τα επιχειρήματα υπέρ και κατά. Στο δεύτερο μέρος αναπτύσσεται η θέση της Ρωμαιοκαθολικής Έκκλησίας για το δίκαιο της αυτοάμυνας και τα κριτήρια του δίκαιου πολέμου, τα οποία ο συγγραφέας προσπαθεί να συνδέσει με την γενικότερη ιδέα της ανθρωπιστικής παρέμβασης. Στην επόμενη μελέτη ο Fernando Enns συζητά τις νέες προκλήσεις που πρέπει να αντιμετωπίσει η χριστιανική ηθική της ειρήνης, όπως, για παράδειγμα, οι «νέοι πόλεμοι», οι «άσύμμετρες συγκρούσεις», οι «ύβριδικοί πόλεμοι» κ.ά. («Am Beginn eines ökumenischen ‘Pilgerwegs der Gerechtigkeit und des Friedens’: Für eine theologisch begründete, politisch verantwortliche und ökumenisch anschlussfähige Friedensethik – aus der Perspektive der Friedenskirchen»). Ως απάντηση σε αυτές τις νέες καταστάσεις η οικουμενική κίνηση έχει αναπτύξει την ιδέα της δίκαιης ειρήνης. Ο συγγραφέας λαμβάνει υπόψη του τη θεολογική τοποθέτηση των Έκκλησιών της Ειρήνης και προτείνει νέες προσεγγίσεις στο θέμα, οι οποίες πιστεύει ότι έχουν θεολογική αναφορά, είναι λογικές από άποψews πολιτικής και μέσα στο πνεύμα του οικουμενικού διαλόγου.

Στην τέταρτη μελέτη ο Laurens Hogebrink συζητά κριτικά την ιδέα της δίκαιης ειρήνης και εκφράζει τις επιφυλάξεις του για το προτεινόμενο από το Παγκόσμιο Συμβούλιο των Έκκλησιών και την Ευαγγελική Έκκλησία της Γερμανίας μοντέλο της δίκαιης ειρήνης («The Present and Future of the Just War Tradition»). Ο συγγραφέας εισηγείται τη διατήρηση της παλαιότερης ιδέας για τον δίκαιο πόλεμο, η οποία όμως μπορεί να αναπτυχθεί περαιτέρω με τη βοήθεια της ιδέας της δίκαιης ειρήνης. Το τρέχον τεύχος συμπληρώνεται με δύο σύντομες μελέτες της Antje Vollmer για τα ρομπότ ως νέα όπλα («Drohnen: Die neuen Waffen und das Kriegs- und Völkerrecht») και του Friedrich von Kymmel με τις εμπειρίες ενός ιερέα από τη συμμετοχή του σε στράτευμα στο Αφγανιστάν («Als Pfarrer im Militäreinsatz in Afghanistan: Ein Erlebnisbericht vor dem Hintergrund der ‘Friedensdenkschrift’ der EKD»).

Zeitschrift für Theologie und Kirche (τόμος 112, τεύχος 4/2015)

Ο Reinhard Müller εξετάζει στην πρώτη μελέτη του τρέχοντος τεύχους το πότε διατυπώνεται η πρώτη έντολη του Δεκαλόγου του αρχαίου Ισραήλ («Treue zum rettenden Gott. Erwägungen zu Ursprung und Sinn des Ersten Gebots»). Ο συγγραφέας υποστηρίζει ότι ενώ η ιδέα της υιοθεσίας του Ισραήλ από τον Γιαχβέ εμφανίζεται μετά την πτώση του βασιλείου του Ισραήλ σε συνδυασμό με την ιδέα της αποκλειστικότητας του Γιαχβέ, η πρώτη έντολη εμφανίζεται μετά την πτώση του βασιλείου του Ιούδα και στη συνέχεια της θεολογίας της διαθήκης. Με αυτήν την έντολη αλλά και με τη θεολογία της διαθήκης συνδέονται τα Ίησοϋς του Ναυή 24 και Δευτερονόμιον 26,16-19, τα όποια όμως εισάγουν την ιδέα του θεού ζήλου, προκειμένου να τονισθεί η αποκλειστικότητα του Θεού του Ισραήλ. Στη συνέχεια ο Risto Saarinen συζητά τις απαρχές της ιδέας της αποδοχής, η οποία θα κυριαρχήσει στη φιλοσοφία της θρησκείας κατά το πρώτο μισό του 20^{ου} αιώνα («Johann Joachim Spalding und die Anfänge des theologischen Anerkennungsbegriffs»). Ο συγγραφέας υποστηρίζει ότι την ιδέα συνέλαβε για πρώτη φορά ο Γερμανός θεολόγος Johann Joachim Spalding και οι θέσεις του υιοθετήθηκαν από τους Schleiermacher, Bultmann και Barth.

Στην επόμενη μελέτη ο Martin Laube πραγματεύεται τη διάκριση μεταξύ θεολογίας και θρησκείας και ανιχνεύει τη συνέχεια αυτής της διάκρισης μέσα στην προτεσταντική θεολογία του 20^{ου} αιώνα («Die Unterscheidung von Theologie und Religion. Überlegungen zu einer umstrittenen Grundfigur in der protestantischen Theologie des 20. Jahrhunderts»). Ένώ τόσο στον Troeltsch όσο και στον Barth τονίζεται η άρμονική σχέση μεταξύ των δύο, στα χρόνια μετά τον Barth τονίζεται η σαφής διάκριση μεταξύ τους, κάτι, που σύμφωνα με τον συγγραφέα, προκαλεί προβλήματα στην κατανόηση της θρησκείας αλλά και στη θεολογία. Ο Christian Gerthlein, στη μελέτη που ακολουθεί («'Religion' oder 'Kommunikation des Evangeliums' als Leitbegriff für die Praktische Theologie?»), αναζητά τη διήκουσα έννοια της πρακτικής θεολογίας και καταλήγει ότι τα τελευταία χρόνια ως τέτοια θεωρείται η μετάδοση του εὐαγγελίου, όπου η μετάδοση αναφέρεται περισσότερο στις σχέσεις που αναπτύσσονται, ενώ η λέξη εὐαγγέλιο παραπέμπει περισσότερο στη θεολογική ακρίβεια.

Στην τελευταία μελέτη του τρέχοντος τεύχους ο Dietz Lange θέτει το ερώτημα εάν είναι δυνατή μία ανανέωση της θρησκείας («Sollen wir eine Erneuerung der Religion erwarten?»). Εστιάζει την προσοχή του σε τρία σημεία αυτής της συζήτησης: στην ανανέωση της θρησκείας του σταυρού που περίμενε ο Söderblom μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, στη βραχύβια ανανέωση του ενδιαφέροντος για τη θρησκεία μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και στην άνοδο του φονταμενταλισμού κατά τα τελευταία χρόνια. Έκκινώντας από τη θέση του Söderblom ότι η θρησκεία είναι η εμπειρία του ὄντος που καταλαμβάνεται από την αγιότητα, ο συγγραφέας καταλήγει ότι το άτομο θα πρέπει να λειτουργήσει ως η μαγιά στο συνεχιζόμενο έργο του Θεού για ανανέωση.

Neue Zeitschrift für Systematische Theologie und Religionsphilosophie (τόμος 57, τεύχος 4/2015)

Στην πρώτη μελέτη του τρέχοντος τεύχους ο Volker Küster παρουσιάζει τον χώρο στον οποίο κινείται η διαπολιτισμική θεολογία («Interkulturelle Theologie als Beruf»). Πιο συγκεκριμένα, περιγράφει τα μεθοδολογικά εργαλεία, τα όποια χρησιμοποιεί ο θεολόγος που εργάζεται στο πεδίο της διαπολιτισμικής θεολογίας και επισημαίνει τρεις βασικούς άξονες που την όριζουν: την αισθητική, την ερμηνευτική και την ήθική. Η φυσική θεολογία, όπως αυτή προσδιορίζεται σήμερα με τη βοήθεια καινοτόμων κατανοήσεων της ανθρώπινης ζωής –με χαρακτηριστικό παράδειγμα τη γνωσιακή επιστήμη της θρησκείας– είναι το θέμα της μελέτης του Jan-Olav Henriksen, που ακολουθεί («A new basis for natural religion? Recent explanations of religion and their challenges to contemporary philosophy of religion»). Στη συζήτησή του ο συγγραφέας αξιοποιεί τη θέση του Schleiermacher για τη φιλοσοφία της θρησκείας και την κριτική του N. Barrett για τη γνωσιακή επιστήμη της θρησκείας. Καταλήγει στο συμπέρασμα ότι θα πρέπει να δίνεται μεγαλύτερη έμφαση στις συγκεκριμένες εμπειρίες μέσα σε μια θρησκευτική συνάφεια και να είναι δυνατή μία αντιμετώπιση της θρησκείας όπου είναι δυνατή ή όπτική του άμεσα και του έμμεσα εμπλεκόμενου προσώπου.

Στη μελέτη, που ακολουθεί («Varieties of Unbelief: A Taxonomy of Atheistic Positions»), οι Olli-Pekka Vainio / Aku Visala παρέχουν μία ταξινόμηση των σύγχρονων μορφών άθεϊας με βάση τις κοσμοθεωρίες και τις πεποιθήσεις όσων δηλώνουν άθεοι. Διακρίνουν τέσσερις τύπους άθεϊας: την επιστημονική άθεϊα, την φιλοσοφική άθεϊα, την τραγική άθεϊα και την ανθρωπιστική άθεϊα. Οι συγγραφείς καταλήγουν ότι η άθεϊα είναι ένα σύστημα πεποιθήσεων και όχι απλά η απουσία της πίστης και ότι διακρίνεται από πολυμορφία. Ο Wolfram Adolph, στη συνέχεια («Theologische Musikästhetik als hermeneutische Aufgabe der Nach-Postmoderne»), συζητά κριτικά την απομάκρυνση της αισθητικής της μουσικής από εκείνες τις ερμηνευτικές προσεγγίσεις που αφορούν στη θρησκευτική μουσική ιδιαίτερα από την εποχή του Διαφωτισμού και έξης. Επιπλέον, βλέπει επικριτικά την κοσμική –και μακριά από αυτές τις ερμηνευτικές– ανάλυση των έργων θρησκευτικής μουσικής. Υπενθυμίζει, τέλος, τη θέση του Λουθήρου ότι η μουσική είναι ένα πνευματικό χάρισμα, ώστε η διαφορά μεταξύ του λόγου και της μουσικής (αίσθησις) να αίρεται. Στην τελευταία μελέτη του τεύχους ο Klaus Hofmann συζητά την τάση σε μέρος της νεότερης θεολογίας να αντιμετωπίζει βασικά γεγονότα της πίστης, όπως την ενανθρώπιση, την ανάσταση, την Δευτέρα Παρουσία ως μεταφορές. Ο συγγραφέας υποστηρίζει ότι τέτοιες προσεγγίσεις είναι προβληματικές και σχολιάζει όρισμένα παραδείγματα. Προτείνει ως εναλλακτικό μοντέλο εκείνο της «ποιητολογικής θεολογίας».

Berliner Theologische Zeitschrift (τόμος 32, τεύχος 2/2015)

Το τρέχον τεύχος του περιοδικού έχει ως θέμα του τη σύγχρονη συζήτηση για τη Διαπολιτισμική Θεολογία και την Έπιστήμη των Θρησκειών. Ο Henning

Wrogemann ασχολείται στην πρώτη μελέτη του τεύχους με το περιεχόμενο, τον όρισμό και τις σχέσεις της Διαπολιτισμικής Θεολογίας με άλλες περιοχές της Ήπιστήμης των Θρησκειών («Interkulturelle Theologie. Zu Definition und Gegenstandsbereich des sechsten Faches der Theologischen Fakultät»). Υποστηρίζει ότι η σύγχρονη πραγματικότητα της πολυφωνίας και της παγκοσμιοποίησης απαιτεί την ανάδειξη της διαπολιτισμικής θεολογίας ως του έκτου τομέα της Θεολογίας. Στην επόμενη μελέτη ο Rudolf von Sinner εισάγει τις έννοιες του συναφειακού και της (οίκουμενικής) καθολικότητας στη συζήτηση για τη μεθοδολογία και την ερμηνευτική της Διαπολιτισμικής Θεολογίας («Interkulturelle Theologie. Hermeneutische und theologische Überlegungen»). Επιπλέον, κατανοεί τη διαπολιτισμική ερμηνευτική ως διατοπική ερμηνευτική, κάτι που προσδίδει στη μέθοδο εδρότητα αντίληψης, ερμηνευτική αμεροληψία και τη δυνατότητα αναζήτησης των κοινών σημείων μεταξύ διαφορετικών θρησκευτικών πραγματικοτήτων.

Ακολουθεί η μελέτη του Udo Tworuschka για την Πρακτική Έρευνα της Θρησκείας («Verpflichtendes Verstricktsein in die Welt». Praktische Religionswissenschaft»). Πρόκειται για τον τρίτο κλάδο της Ήπιστήμης των Θρησκειών (οι άλλοι δύο είναι η Ίστορία της Θρησκείας και η Συστηματική Μελέτη της Θρησκείας). Ο συγγραφέας παρουσιάζει τους εισηγητές και τους κύριους εκπροσώπους της Πρακτικής Έρευνας της Θρησκείας και υποστηρίζει ότι πρόκειται για μία έπιστήμη κατανόησης και προσανατολισμού μέσα σε μία έλλιπή πραγματικότητα. Στη συνέχεια, ο Daniel Cyranka περιγράφει την ανάμειξη πολιτικής, θρησκείας και έπιστήμης γύρω στα 1848, όπως προκύπτει από το έργο διαφόρων Γερμανών κυρίως στοχαστών εκείνης της έποχής, και επανεξετάζει τις διαχωριστικές γραμμές, οι οποίες συνήθως ισχύουν μεταξύ των τριών αυτών πραγματικοτήτων («Wofür steht das Jahr 1848? Religionsgeschichtliche Erkundungen im Kontext von Religion, Wissenschaft und Politik»).

Στη μελέτη, που ακολουθεί («Entwicklung»: ein säkulares Heilsversprechen? Religion und Entwicklung post-säkular denken und interpretieren»), η Claudia Jahnelt συζητά τον ρόλο της θρησκείας στην ανάπτυξη. Η συγγραφέας υποστηρίζει ότι θα πρέπει να εγκαταλειφθούν οι θρησκευτικές και κοσμικές υποσχέσεις για ανάπτυξη και θα πρέπει το ενδιαφέρον να στραφεί σε έναν άνοικτο διάλογο σχετικά με την ανάπτυξη και την θρησκεία. Ο Christian Meyer, στη συνέχεια («Das Beispiel der “Sino-Christian Theology” und die Aufgabe einer interkulturellen Religionswissenschaft»), επανέρχεται στο θέμα της Διαπολιτισμικής Θεολογίας και ειδικότερα στη διαπολιτισμική μελέτη της Θρησκείας. Ός ένα τέτοιο παράδειγμα παρουσιάζει τις σπουδές Χριστιανικής και Κινεζικής Θεολογίας στα τμήματα Θεολογίας Κινεζικών πανεπιστημίων.

Στην επόμενη μελέτη η Ulrike Schröder παρουσιάζει το ενδιαφέρον φαινόμενο μίας ομάδας στη Νότια Άφρική με ίνδικη καταγωγή, η οποία αυτοπροσδιορίζεται ταυτόχρονα ως ίνδικη και νοτιοαφρικανική («Conceived in India, Made in South Africa». Konstruktionen südafrikanisch-indischer Identität zwischen

doppeltem Ursprung und doppelter Ausgrenzung»). Η συγγραφέας αποπειράται να εξηγήσει το φαινόμενο από την όπτική της Ήπιστήμης τῶν Θρησκευτῶν, λαμβάνοντας ὑπόψη τὶς δυναμικὲς τῆς ταυτότητας ομάδων τῆς Διασποράς. Οἱ δύο ἐπόμενες σύντομες μελέτες στὴ στήλη τοῦ περιοδικοῦ μὲ τὸν τίτλο «Forum» πραγματεύονται τὸ ἰδιαίτερα δύσκολο θέμα τῆς σεξουαλικῆς κακοποίησης ἀπὸ Ῥωμαιοκαθολικοὺς ἱερεῖς στὶς ΗΠΑ. Ἡ πρώτη εἶναι τοῦ Robert Orsi καὶ ἔχει ὡς θέμα τῆς τὶς θρησκευτικὲς συνέπειες μίας τέτοιας ἐμπειρίας («Gott hatte nichts damit zu tun. Das Ringen der Überlebenden sexuellen Missbrauchs von Priestern und die religiösen Folgen») καὶ ἡ δεύτερη τοῦ Klaus Mertes εἶναι μίᾶ ἀπάντηση στὸ προηγούμενο κείμενο («Zum Vortrag von Robert A. Orsi: ‘Gott hatte nichts damit zu tun’»).

*Αἰκατερίνη Τσαλαμπούνη
Ἐπίκουρος καθηγήτρια, Θεολογικὴ Σχολὴ ΑΠΘ*

Euntes Docete (τεύχος 1/2014)

Στὸ πρῶτο δοκίμιο τοῦ παρόντος τεύχους ὁ Mauro Meruzzi («Biblical Theology of Mission. Status Quaestionis and the Communicative Action Model») βεβαιώνει, καταρχήν, ὅτι ἡ βιβλικὴ θεολογία τῆς ἱεραποστολῆς ἐντάσσεται στὴ *missio Dei*. Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη δὲν προσεγγίζεται ἀπλᾶ ὑπὸ τὸ πρῶσμα τῆς ἱεραποστολῆς ποὺ διεξάγεται μόνον στὸν χῶρο τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἀλλὰ ἐστιάζει στὴ σχέση τοῦ ἔβραϊκοῦ λαοῦ μὲ τὰ ἔθνη. Σύμφωνα μὲ τὸν σ. στὶς Γραφὲς ὑπάρχουν δύο παραδείγματα σχέσεων: τὸ παράδειγμα τῆς «διάσπασης» (ποὺ ὑπάρχει στὴν Παλαιὰ Διαθήκη) καὶ τῆς «ἔνταξης» (ποὺ ἐνεργεῖται στὴν Καινὴ Διαθήκη). Τὸ ἄρθρο προτείνει τὴ φόρμουλα τῆς ἐπικοινωνιακῆς δράσης ὡς πεδίο στοχασμοῦ, καθὼς ἡ «ἱεραποστολή» εἶναι, οὐσιαστικά, ἡ ἐπι-κοινωνία τῆς ἐμπειρίας τῆς πίστεως.

Στὴ συνέχεια, ὁ Francis Anekwe Oborji («The Theological Aspects of Mission. New Challenges and Perspectives») ἐστιάζει στὸ πῶς ἡ Β' Σύνοδος τοῦ Βατικανοῦ ἐπανεφέρε τὴν τριαδικὴ βάση τῆς ἱεραποστολῆς. Ἡ ἀποστολὴ τῆς Ἐκκλησίας εἶναι τὸ μυστήριό τῆς ἀγάπης τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ ποὺ εἰσχωρεῖ στὴν ἀνθρώπινη ἱστορία γιὰ νὰ τὴ σώσει. Αὐτὴ ἡ σύνδεση δὲν εἶχε, ὅπως ὑποστηρίζει, ἐπαρκῶς ἀναδειχθεῖ στὴν προσυνοδικὴ διδασκαλία, ἡ ὁποία θεμελιωνόταν στὴ χριστολογία (Μτθ. 28, 19-20). Ἀντίθετα, ἡ ἱεραποστολικὴ ἐντολὴ τοῦ Χριστοῦ, ὅπως καὶ ἡ ἴδια ἡ ἱεραποστολή Του, θεμελιώνονται στὴν Τριάδα. Ἐρωτᾶται, ὅμως, ἐὰν ἡ ἐκκλησιαστικὴ τριαδολογικὴ κατανόηση καὶ ἄσκηση τῆς ἱεραποστολῆς σήμερα θεμελιώνεται ὄντως στὴν τριαδολογία ἢ ἂν αὐτὸ γίνεται λόγῳ μιᾶς προσωρινῆς θεολογικῆς τάσης. Ὁ σ. ἐξετάζει τὶς θεολογικὲς πιυχὲς τῆς ἱεραποστολικῆς θεολογίας ὑπ' αὐτὸ τὸ ἐρμηνευτικὸ πρῶσμα.

Ὁ Mario Menin, στὴ μελέτη τοῦ «Ad Gentes come osservatorio e laboratorio della missione. Temi e problemi emergenti», σημειώνει πῶς στὴ μετασυνοδικὴ περίοδο τῆς Ῥωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας ἔχει ἀλλάξει ἡ ἱεραποστολικὴ νοοτροπία ἐντὸς τῆς –εἴτε μὲ τὴ μεταμόρφωση τῆς ἴδιας τῆς ἱεραποστολῆς εἴτε μὲ τὴ μεταμόρ-

φωση τῶν ἱεραποστολικῶν ὀργανισμῶν. Τὰ παραδοσιακὰ προβλήματα τῆς ἱεραποστολῆς συναντῶνται μὲ τὶς νέες προκλήσεις τοῦ θρησκευτικοῦ πλουραλισμοῦ, τῆς ἐκκοσμικεύσεως καὶ τῆς παγκοσμιοποίησης. Ἡ Συνοδικὴ Διακήρυξη *Ad Gentes* διασταυρῶνεται μὲ τὶς θρησκείες, τοὺς πολιτισμοὺς καὶ τὸν ἐκκοσμικευμένο κόσμο. Οἱ ἱεραπόστολοι προσκνηματικὰ κηρύσσουν τὸν Θεό, συμμετέχοντας στὶς ὀδύνες καὶ στὶς χαρὲς τοῦ ἀνθρώπου, γινόμενοι φτωχοὶ γιὰ τοὺς φτωχοὺς –ὅπως ἀκριβῶς ζητᾷ ἡ Ἐκκλησία.

Ἀκολούθως, ὁ Benito De Marchi («*The Holy Spirit, Artist of God's Kingdom. Spirit and Mission*») παρατηρεῖ ὅτι οἱ δομικὲς ἀλλαγὲς στὴ σύγχρονη κοινωνία ὀδήγησαν στὸν θεολογικὸ ἐπαναπροσδιορισμὸ τῆς ἱεραποστολῆς καὶ στὴν ἐπιστημολογικὴ-παραδειγματικὴ μετατόπιση (*shift*), κατανόηση καὶ πραγμάτωσή της πέρα ἀπὸ τὴν ἐκκλησιοκεντρικὴ ὀπτικὴ τοῦ '50 καὶ τοῦ '60, τὴν «*Missio Dei*» τοῦ '70 καὶ τὸ μετέπειτα παράδειγμα τῆς ἱεραποστολῆς «στὰ ἴχνη τοῦ Χριστοῦ». Ἡ οἰκολογικὴ εὐαίσθησις καὶ ἡ προσοχὴ πρὸς τὶς πολιτιστικὲς καὶ θρησκευτικὲς παραδόσεις τῆ δεκαετίας τοῦ '80 καὶ τοῦ '90 ἔφερε τὴν ἀξιολόγησι τοῦ μοναδικοῦ «ἱεραποστολικοῦ» ρόλου τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Τὸ ἄρθρο ἐξετάζει τὸ ἀξίωμα «*Missio Dei – στὰ ἴχνη τοῦ Χριστοῦ*» ὑπὸ τὸ πρῶσιμα τῆς παρουσίας καὶ τῆς δράσεως τοῦ Πνεύματος στὸν κόσμο καὶ τὴν ἱστορία. Ἔτσι, ἡ ἱεραποστολὴ μπορεῖ νὰ γίνῃ μιὰ συνεχὲς «ἐπίκλησις» τοῦ Πνεύματος γιὰ μεταμορφωτικὴ δράσι καὶ γένεσι τῆς καινῆς κτίσεως, ὅπου ἀντινακλῶνται οἱ πολλὲς ὀψεις τοῦ σταυρωθέντος καὶ ἀναστάντος Χριστοῦ, ὅπως τὶς εἰκονίζει τὸ Πνεῦμα.

Ὁ Jesus Angel Barreda («*Tendenze della missione oggi*») ἐπικαλεῖται δύο βασικὲς ἱεραποστολικὲς ἀρχές: τὸ βάπτισμα, ποὺ πιστοποιεῖ τὴν υἰότητα ἐναντι τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸ «μαθητεύσαντες» ποὺ εἶναι ἡ καθαρὴ ἱεραποστολικὴ ἐνιότης τοῦ Χριστοῦ. Ἡ πρόσφατη παπικὴ Προτροπὴ *Evangelii gaudium* ἔχει ὀψὴ τὶς δύο αὐτὲς ἱεραποστολικὲς ἀρχές. Ἀπὸ αὐτὸ προκύπτουν ὀρισμένες προκλήσεις, ὅπως: ἡ θεωρητικὴ καὶ πρακτικὴ ἀποδοχὴ αὐτῆς τῆς «υἰότητας»: ὁ πρωταγωνιστικὸς ρόλος τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ· ἡ μεταστροφὴ τῆς Ἐκκλησίας σὲ μιὰ «ἱεραποστολικὴ νοοτροπία»: ἡ ἀνανεωμένη σχέσι μεταξὺ νέων καὶ παλαιῶν Ἐκκλησιῶν, καὶ ἡ κατανόηση τῆς «κοινότητας» ὡς ὑποκείμενο τῆς ἱεραποστολικῆς προτροπῆς, κατὰ τὸ πρότυπο τῆς ἀντιοχειανῆς κοινότητας· τέλος, ἀναδεικνύει νέα ἱεραποστολικά μονέλα προσαρμοσμένα στὴ συνάφεια τῆς πολυπολιτισμικότητας.

Ἡ ἐπόμενη μελέτη εἶναι τῆς Simona Segoloni Ruta («*Io sono Colui che sta presso l'altro dal Dio. Dio della metafisica alla Trinità della storia*») ὅπου ἡ σ. ἀναφέρει ὅτι οἱ θεολογικὲς ἀλλαγὲς κατὰ τὸν 20^ο αἰῶνα ὀδήγησαν σὲ μιὰ γενικὴ ἀναθεώρησι τῆς παραδοσιακῆς ἐνασχόλησεως μὲ τὰ θεολογικὰ παραδεδομένα. Στὸ πλαίσιο αὐτὸ τῆς γενικότερης ἀνανέωσεως, ἡ θεολογία δὲν εἶναι πλέον μιὰ ἐπιστῆμη ποὺ συλλογίζεται ἐπὶ τῶν θεολογικῶν ἀρχῶν, ἀλλὰ ἀναλύει κριτικὰ τὴν ἀποκάλυψι καὶ τὴ χριστιανικὴ ἐμπειρία, ἐκκινώντας ἀπὸ τὴν ἱστορικὴ τῆς διάστασι. Αὐτὸ ἐπέτρεψε στὴ θεολογικὴ ἔρευνα νὰ ἐπιστρέφῃ στὴν ἀρχικὴ φύσι τῆς ἀποκάλυψεως, ποὺ εἶναι ἡ Ἁγία Τριάδα, καὶ ἡ ὀποία μέχρι πρὶν ἀντιμετωπιζόταν

ἀφρημένα. Ἡ σ. ἐξετάζει τὸ πῶς ἡ σύγχρονη θεολογία εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ ἐγκαταλείψει τὴν προηγούμενη μεταφυσικὴ δομὴ τῆς καὶ νὰ ἐπεξεργασεῖ μιὰ διδασκαλία γύρω ἀπὸ τὴν Τριάδα ἢ ὁποία, σὲ συμφωνία μὲ τὴν παράδοση, θὰ καθιστᾶ ἐπαρκῆ τὴν ἀποκάλυψη τοῦ Θεοῦ ὡς κοινωνία καὶ σχέση προσώπων.

Στὴν τελευταία μελέτη τοῦ τεύχους ὁ Claudio Papale («Le fasi dell'Iter Criminis Antecedenti al perfezionamento delittuale. Commento al can. 1328 CIC») ἐξετάζει τὸν πειθαρχικὸ κανόνα ν. 1328 τοῦ ἐν ἰσχύ Κώδικα Κανονικοῦ Δικαίου τόσο ὡς πρὸς τὸν προηγούμενο κανονικὸ κώδικα ὅσο καὶ ὡς πρὸς τὴν προπαρασκευαστικὴ φάση τοῦ παρόντος κώδικα, ὥστε νὰ συμπεράνει ὅτι στὴν ἰσχύουσα νομοθεσία ὁ κανόνας ἔχει εὐρύτερα ἐφαρμοστικὰ πεδία, καθὼς συμπεριλαμβάνει τόσο τὴν προπαρασκευαστικὴ ὅσο καὶ τὴν ἐκτελεστικὴ φάση μιᾶς παραβατικῆς πράξης. Τὸ περιοδικὸ κλείνει μὲ τὴ βιβλιοκρισία τῶν ἐξῆς ἔργων: Angelo Biscarsi, *Un corpo mi hai dato. Per una cristologia*, Cittadella, Assisi 2012, Giuseppe Crea, *Ri-umanizzare la psicoterapia. Analisi Transazionale e Logoterapia a confronto nel processo terapeutico inteso come ricerca di senso*, Libreria Ateneo Salesiano, Roma 2013, Maria Teresa Russo, *Differenze che contano. Corpo e maternità nelle filosofie femministe*, Giuliano Ladolfi editore, Borgomanero 2012 καὶ Enzo Appella, *Autorità contestata e confermata. Ambizione umana e progetto divino nella storia di Core*, Il Pozzo di Giacobbe, Trapani 2013.

Rassegna di Teologia (τεύχος 2/2015)

Στὴν πρώτη μελέτη τοῦ παρόντος τεύχους ὁ Pietro Bovatti («La Parola tra le parole: la Bibbia come lievito dell'umanizzazione delle culture») ὑποστηρίζει ὅτι ἡ περίοδος μετὰ τὴ Β' Σύνοδο τοῦ Βατικανοῦ δὲν συνοδεύτηκε ἀπὸ ἕναν ἐπαρκῆ, ἀγρυπνο καὶ ἐμπνευσμένο προφητικὸ λόγο. Αὐτὸ συμβαίνει, διότι ἡ κεντρικότητα τοῦ εὐαγγελικοῦ Λόγου εἶναι αὐτὴ ποὺ ἐξανθρωπίζει τοὺς ἀνθρώπινους πολιτισμούς, χάρις σὲ τρία θεμελιώδη χαρακτηριστικά: τὴν καινοτόμο δυναμικότητα, τὴν προφητικὴ ἔμπνευση καὶ τὴ διαμεσολάβηση τοῦ δώρου τῆς σοφίας. Στὴ δευτέρῃ μελέτῃ, ὁ Massimo Nardello («L'indefettibilità della Chiesa dalla fede. Interpretazioni teologiche preconciliari e questioni aperte») θέτει τὸ ζήτημα τῆς μὴ ἀναιρεσιμότητας τῆς ἐκκλησιαστικῆς πίστεως καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ δείξει ὅτι, μὲ τὴν ἀποδοχὴ τῆς ἱστορίας ὡς μιᾶς μορφῆς ἀποκάλυψης τοῦ Θεοῦ (ὁ Θεὸς ἐπικοινωνεῖ τὸν ἑαυτοῦ ἀποκλειστικὰ μέσα ἀπὸ ἱστορικὲς φανερώσεις), εἶναι δυνατό νὰ σκεφτοῦμε τὴν μὴ ἀναιρεσιμότητα τῆς Ἐκκλησίας, συμβατὰ μὲ τὴν ἐξέλιξη τῆς δογματικῆς ἱστορίας.

Ὁ Sergio Novati, στὸ δοκίμιό του «L'epistemologia della paura della morte» παρουσιάζει τὸ πῶς γιὰ τὴν ἀρχαία παράδοση δὲν εἶναι λογικὸς ὁ φόβος τοῦ θανάτου, διότι ὁ θάνατος, ὡς πλήρης ἔκλειψη τῆς ἀνθρώπινης ὑπαρξης, δὲν κομίζει τίποτα στὸν ἄνθρωπο. Σύμφωνα μὲ μιὰ διαφορετικὴ ὀπτική, ὁ φόβος τοῦ θανάτου παρουσιάζεται ὡς κάτι τὸ λογικὸ καὶ χειροπιαστό, ὡς στέρηση τοῦ μέλλοντος, ὡς

ζημία καί, επομένως, ως μιὰ ἐμπειρία πού μπορεί νὰ ἀναλυθεῖ λογικά. Ὁ σ. ἀναλύει ὀρισμένες φιλοσοφικές καί θεολογικές ὀπτικές, ὥστε νὰ καταλήξει σέ μιὰ ἐναλλακτική ἐπιστημολογική πρόταση ὑπέρβασης τοῦ φόβου τοῦ θανάτου. Ὁ Secondo Bongiovanni («Circa analogiam. L'analogia nelle analisi sulla percezione di Husserl e Merleau-Ponty») βλέπει ὅτι στήν οἰκολογική προοπτική τοῦ Francisco Varela ἡ ἀνθρώπινη νόση προβάλλεται ὡς ἓνα νοητικό γεγονός (co-naissance) τοῦ κόσμου καί τῆς πραγματικότητας, ἐκκινώντας ἀπό τήν «ἐν σώματι» ἐμπειρία. Ἔτσι, ὁ παρατηρητής εἶναι ἀδιάσπαστος ἀπό τήν παρατηρούμενη πραγματικότητα καί ἡ γνώση ἀπέχει ἀπό τὸ νὰ θεωρηθεῖ ὡς ὁ ἀντικειμενικός καθρέφτης μιᾶς ἐξωτερικῆς πραγματικότητας, ἀφοῦ ὑπάρχει πάντοτε σέ ἐγγύτητα μέ τὸν παρατηρητή.

Στήν ἐπόμενη μελέτη, ὁ Mark Pinzero («Pregghiera in Yeshua, preghiera in Israele: lo Shema nella prospettiva messianica») ἐκθέτει τὸν συνδετικό ἀρμό τῆς ἑβραϊκῆς προσευχῆς, πού εἶναι ἡ ἀπαγγελία τοῦ Shema καί τῶν εὐλογιῶν, ἀναδεικνύοντας ὅτι ὁ Yeshua, μολονότι ὄχι κατηγορηματικά, εἶναι Αὐτός πρὸς τὸν ὁποῖο σέ τελική ἀνάλυση κατευθύνονται οἱ προσευχές καί οἱ εὐλογίες. Σύμφωνα μέ τὸν σ., ἂν καί ὁ ἑβραϊκὸς λαὸς δὲν ἀναγνωρίζει τὸν διαμεσολαβητικὸ ρόλο τοῦ Yeshua, οἱ προσευχές του γίνονται παρὸλ' αὐτὰ δεκτὲς μέσῳ τῆς ὑπακοῆς καί τοῦ δεσμοῦ τῆς διαθήκης μέ τὸν Θεό, ἡ ὁποία θεμελιώνεται στήν υἰότητα τοῦ λαοῦ. Ὁ Federico Grosso («Teologia e biografia: un dialogo aperto Tracciato di un possibile percorso teologico in chiave esistenziale-testimoniale») προτείνει μιὰ θεολογική προσέγγιση ἱκανὴ νὰ ἀναγνωρίσει τὴ βιογραφία ὡς ἓνα δεδομένο ὑπαρξιακό, βιωματικό, ἀλλὰ καί ἐμπεριέχον θεολογικὴ μαρτυρία, ἡ ὁποία ἀντανακλᾷ τὴν αὐθεντικότητα τῆς ἀλήθειας καί τὸ πάθος πού ἡ ζωὴ ἐνὸς συγγραφέα μπορεί νὰ ἐκφράσει. Κατὰ τὸν τρόπο αὐτό, ἡ βιογραφία δὲν παρουσιάζει μονάχα τὴν ἱστορικὴ συνάφεια πάνω στήν ὁποία «ἀκουμπᾷ» ἡ θεολογία, ἀλλὰ γίνεται καί ἓνα παράδειγμα μαιευτικῆς, ὅπου ἐκφράζεται τὸ δόγμα καί ἀπλώνεται ἡ πρόταση ἐνὸς ζῶντος καί ἀληθοῦς Χριστιανισμοῦ. Ἀκολούθως, δημοσιεύεται ἡ βιβλιοκρισία τῶν ἑξῆς νέων μονογραφιῶν: τοῦ Γάλλου φιλοσόφου Fabrice Hadjadj (*Movimenti poetici sulla soglia del paradiso*) καί τοῦ Γερμανοῦ δογματολόγου καί λειτουργιολόγου Helmut Hoping (*Il mio corpo dato per voi. Storia e teologia dell'eucaristia*). Τὸ τεῦχος καταλήγει μέ τὴν παρουσίαση τῆς στρογγυλῆς τραπέζης πού ὁργανώθηκε στήν Ἀσίζη, σὺν 6 Μαρτίου 2015, σχετικὰ μέ τὴ μετάφραση τῆς Β' Συνόδου τοῦ Βατικανοῦ σὶτὰ ἰταλικά, ὡς μιὰ διαδικασία ἀποδοχῆς τῆς ἴδιας τῆς Συνόδου.

Rivista di Teologia dell'Evangelizzazione (τόμος 38/2015)

Τὸ πρῶτο μέρος τοῦ τρέχοντος τεύχους εἶναι ἀφιερωμένο στήν 50^η ἐπέτειο ἀπὸ τὴν Ποιμαντικὴ Διάταξη *Gaudium et spes* (GS), τῆς Β' Συνόδου τοῦ Βατικανοῦ. Στὴν πρώτη μελέτη, ὁ Paolo Boschini («Dire Dio nel mondo secolarizzato: Il vangelo nel tempo dell'inquietudine») ἐξετάζει τὴ Διάταξη GS ὑπὸ τὸ εἰδικὸ πρῶσμα τῆς σχέσης Ἐκκλησίας καί ἀθεΐσμοῦ. Ἡ Β' Βατικανὴ Σύνοδος, ὑποστηρίζει, μέσῳ τοῦ GS, θέλησε νὰ ἐρμηνεύσει τὴ νεωτερικότητα ὡς μιὰ ἐποχὴ ἀμφιθυ-

μίας. Ζώντιας πλήρως ἐντὸς αὐτῆς, ἡ Ἐκκλησία διακρίνει τὶς μεταμορφωτικὰς κινήσεις καὶ ἀξιολογεῖ τὴν ἐκκοσμικευμένη νοοτροπία, ἐντάσσοντάς τιν ἐπὶ τῆς βάσει τριῶν κεντρικῶν ἐρωτημάτων: Σὲ ποιοὺς ἀπευθύνεται; Τί ὀρολογία υἱοθετεῖ; Μὲ ποιὸν τρόπο ἀγγίζουσιν οἱ συνοδικὰς διακηρύξεις τὸν ἐκκοσμικευμένον κόσμον;

Στὴ συνέχεια, ὁ Federico Badioli («Cristo svela pienamente l'uomo all'uomo»: GS 22 e la sua recezione del magistero pontificio») ἀναλύει τὴν σχέσηον μεταξὺ χριστολογίας καὶ ἀνθρωπολογίας στὸ GS §22, ὅπως ἐμφανίζεται ἐπὶ τὴν παπικὴν διδασκαλία, ἀπὸ τῆς Β' Σύνοδος τοῦ Βατικανοῦ καὶ μετὰ. Ἔτσι, ὁ Παῦλος ΣΤ' εἶδε στὸ Χριστὸ τὴν τελείωσιν τοῦ ἀνθρωπίνου, διότι ἐκπληρώνει τὶς ἐνδότητες προσμονῆς τῆς ἀνθρωπότητος. Γιὰ τὸν Ἰωάννην Παῦλον Β' ὁ Χριστὸς εἶναι ἡ ὀριστικὴ ἀπάντησις εἰς τὶς ἀνθρώπινες προσδοκίαις, μέσῳ τοῦ δώρου τῆς ἀγάπης ποὺ ὁ Ἰδιὸς ἀποκάλυψε. Γιὰ τὸν Βενέδικτον ΙΣΤ' ὁ Χριστὸς εἶναι τὸ «καινόν» γιὰ τὸ *humanum*, διότι ὑπερβαίνει κάθε ἀνθρώπινον ἐπιθυμία. Ἔτσι παρουσιάζονται τρεῖς ὀρισμοὶ γιὰ τὴν σχέσηον χριστολογίας-ἀνθρωπολογίας: «Χριστὸς-τέλειος ἀνθρώπος», «Χριστὸς-ὀριστικὸς Ἀδάμ» καὶ «Χριστὸς-καινὸς ἀνθρώπος», οἱ ὁποῖοι, κατὰ τὸν σ., πρέπει νὰ ἐνσωματώνουν ὁ ἕνας τὸ ἄλλον. Στὴν ἐπόμενη μελέτη («Il sacrario della coscienza. Il primato della coscienza e le sue conseguenze sul piano ecclesiale e sociale») ὁ Matteo Cavanì συζητᾷ τὴν ἀλλαγὴν ὀπτικῆς ποὺ ἐπέφερε ἡ Β' Σύνοδος τοῦ Βατικανοῦ ἐπὶ τὴν διδασκαλία περὶ τῆς ἠθικῆς συνείδησις τοῦ ἀνθρώπου, καθιστώντας τὴν κυρίως μιὰ θεολογικὴ πράξις –στὸ παράδειγμα τοῦ Χριστοῦ– καὶ ὄχι μιὰ στατικὴ θεωρητικὴ πραγματικότητα. Ἡ συνείδησις δὲν εἶναι πλέον μιὰ ἐσωτερικὴ διάστασις τῆς ἀνθρώπινης ὕπαρξης, θεμελιωμένη σὲ μιὰ ἀπόλυτη ἀμετακίνητη ἀλήθεια, ἀλλὰ συνδέεται σχεσιακὰ μὲ τὸ ἀνθρώπινον πρόσωπον, τὴν ἱστορία καὶ τὸν πολιτισμόν. Ἔτσι, ἡ ἀνθρώπινον δράσις δὲν εἶναι τόσον «καταδίκη», πάντως σὲ προκαθορισμένα θεωρητικὰ δεδομένα, ἀλλὰ «πρότασις» καὶ διαρκῆς ἐπεξεργασία.

Ἀκολούθως, ἡ Ilaria Vellani («Speranza di pace. Politica e pace: la profezia di una nuova terra, oltre il mondo diviso in blocchi») ἐξετάζει τὴν θεολογικὴν σχέσηον Ἐκκλησίας-κόσμου στὸ GS ὡς ἑξῆς: ἀπὸ τὴν λογικὴν τῆς ἀντίθεσις (*aut aut*), τὸ GS προχωρᾷ ἐπὶ τὴν ἰδέαν τῆς ἀντιπαράθεσις (*et et*), γιὰ νὰ καταλήξει ἐπὶ τὴν λογικὴν τῆς ἐνὸπαρξης (*in in*). Ὑπάρχει μιὰ ἀὐτονομία τῆς κοσμικῆς πραγματικότητος καὶ οἱ χριστιανοὶ ἔχουσιν πεδίο δράσεως, ποὺ πραγματώνεται κυρίως σὲ δύο τομεῖς αἰχμῆς: ἐπὶ τὴν πολιτικὴν καὶ ἐπὶ τὴν εἰρήνην, σὲ κάθε ἱστορικὴ καὶ πολιτισμικὴ συνάφεια. Στὸ δεύτερον μέρος τοῦ τεύχους, ὁ Mario Fini («"Immagini" di Chiesa e di presbiteri nella vita e nella teologia della Chiesa di Bologna dal concilio allepiscopato del card. Carlo Caffarra») παρακολουθεῖ τὴν ἐκκλησιαστικὴν διαδρομὴν ἐπὶ τὴν Μπολόνια, ἐπὶ τὴν ἰδέαν τῆς Β' Συνόδου τοῦ Βατικανοῦ, μὲ εἰδικὴ ἀναφορὰ ἐπὶ τὴν ζωὴν τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἐπὶ τὴν θεολογικὴν κατανόησιν τοῦ ἱερατικοῦ λειτουργήματος καὶ τῆς ἀποστολῆς ποὺ ἔχει αὐτὸ γιὰ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸν κόσμον. Αὐτὸ γίνεται μέσα ἀπὸ

όρισμένες μετασυνοδικές ιδέες-κλειδιά, όπως: «λαός του Θεού», γενική ιερωσύνη των πιστών, κοινοική διάσταση του πρεσβυτερίου, συνυπευθυνότητα, εὐαγγελισμός και ἑνιαξή του Εὐαγγελίου στους πολιτισμούς ως ἀξίες του ιερατικού λειτουργήματος. Στο ἔργο του πάπα Φραγκίσκου ὁ σ. βλέπει τὴν ἐπιστροφή των κεντρικῶν ιδεῶν τῆς Συνόδου, στὰ χνάρια τῶν Ἰωάννη ΚΓ' καὶ Παύλου ΣΤ' καὶ σὴ «σχολή τῆς Μπολόνια» τῶν Bossetti καὶ Lercaro.

Ὁ Romano Penna, σὴ μελέτη του «Dall'evento pasquale la libertà cristiana», ἐπιχειρεῖ μιὰ ἐμβάθυνση σὴν πάλεια κριτικὴ ἔναντι τοῦ Νόμου, ἡ ὁποία, ὅπως ὑποστηρίζει, ἀπορρέει ἀπὸ τὴν πασχάλια πίστη τοῦ Ἀποστόλου, εἰδικὰ σὸ ζήτημα τῆς ἐλευθερίας, καὶ συνδέεται μὲ τὴ χριστολογία. Τὸ κενὸ ποὺ ἄφησε ἡ Ἰουδαϊκὴ Τορὰ τὸ ἀναπλήρωσε ὁ Χριστός, ποὺ ἀπελευθέρωσε τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὴ δουλεία καὶ τὴν ὑποταγὴ στὸν Νόμο καὶ σὴς ἐγκόσμιες ἀναφορές. Ἔτσι, ἡ χριστιανικὴ ἐλευθερία ὡς θετικὸ ἐπίκτητο ἀγαθὸ ποὺ ἀγγίζει τὴν ὀντολογία κάθε βαπτισμένου ἀνθρώπου, δὲν ἀκυρῶνει κάθε νόμο, ἀλλὰ τὸν ὑποτάσσει σὲ μιὰ μοναδικὴ καὶ ἀπαράβατη δέσμευση: αὐτὴ τῆς ἀγάπης. Σὴ συνέχεια παρουσιάζονται δύο ἐνδιαφέρουσες μελέτες: ἡ πρώτη τοῦ Riccardo Pane («La questione armena nelle pagine del quotidiano L'Avvenire d'Italia») προτείνει μιὰ ἀνασκόπηση τῶν ἀναφορῶν σχετικῶν μὲ τὸ ἀρμενικὸ ζήτημα, ὅπως ἐμφανίστηκαν σὴν καθολικὴ ἐφημερίδα «L'Avvenire d'Italia», ἀπὸ τὸ 1896 ἕως τὸ 1919. Ἡ ἔρευνα ἐπιτρέπει τὴν προβολὴ τῆς ἰταλικῆς ἀποψης γιὰ τὴν ἀρμενικὴ γενοκτονία: τὴν ἔκτασή της, τὴς εὐθύνες, τὴ σημασία τῆς θρησκείας καὶ τὸν ρόλο τῶν δυτικῶν δυνάμεων. Ἡ δευτέρη εἶναι τοῦ Matteo Prodi («Il superamento dell' homo oeconomicus»), ὅπου ἀναζητεῖται μιὰ χριστιανικὴ ἀπάντηση (ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Εὐαγγελίου, τῆς κοινωνικῆς διδασκαλίας τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς σύγχρονης φιλοσοφικῆς σκέψης) σὴν ἀνθρωπολογία τοῦ homo oeconomicus, ἡ ὁποία ἐγωϊστικὰ καὶ λογικοκρατικὰ μεγιστοποιεῖ τοὺς χρησιμοθηρικοὺς στόχους, ὑποβαθμίζοντας τὸ ἀνθρώπινο πρόσωπο καὶ τὸ κοινὸ καλὸ. Τὸ τεῦχος κλείνει μὲ τὴν παρουσίαση τῆς διδακτορικῆς διατριβῆς τοῦ Gianfilippo Giustozzi, *Pierre Teilhard De Chardin. Mistica cristiana e potenza creatrice della tecnica*.

Δημήτριος Κεραμιδᾶς

Λέκτορας Ποντιφικικοῦ Πανεπιστημίου Ἁγ. Θωμᾶς Ἀκινάτης
Μέλος ΣΕΠ τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀνοικτοῦ Πανεπιστημίου

Σύναξη (τεῦχος 136, Ὀκτώβριος-Δεκέμβριος 2015)

Στὸ τρέχον τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ *Σύναξη* δημοσιεύονται κείμενα ποὺ ἀφοροῦν σὸ δράμα τῶν Χριστιανῶν τῆς Μ. Ἀνατολῆς. Στὸ πρῶτο ἄρθρο του, ὁ Jean-Francois Colosimo μὲ τίτλο «Οἱ Χριστιανοὶ τῆς Ἀνατολῆς μᾶς ὑποχρεῶνουν νὰ ἀλλάξουμε τὸ βλέμμα μας», μᾶς καλεῖ νὰ ἀνασυνθέσουμε τὴν ἱστορία τοῦ Χριστιανισμοῦ μέσα ἀπὸ τὰ μάτια τῶν χριστιανῶν τῆς Μέσης Ἀνατολῆς ποὺ δὲν ταυτίζεται μὲ τὸν τρόπο θεώρησης τῶν καθιερωμένων προσεγγίσεων σὲ Ἀνατολὴ καὶ Δύση. Ὁ Δημήτριος Σταματόπουλος σὸ κείμενό του «Γιὰ τὸ αἶνιγμα τῆς Μέσης

Ἐπιχειροῦν καὶ τὴν θέσιν τῆς Τουρκίας» ἐπιχειροῦν μέσα ἀπὸ τὴν ἀντιπαράθεσιν μεταξὺ τῶν μεγάλων δυνάμεων γιὰ τὴν περιοχὴ νὰ περιγράψῃ τὸν ρόλο τοῦ Τούρκου πρωθυπουργοῦ καὶ τῆς Τουρκίας γενικότερα στὸ εὐρύτερο γεωπολιτικὸ παιχνίδι.

Ὁ Σταῦρος Ζουμπουλάκης στὸ κείμενο ποὺ ἀκολουθεῖ, μὲ τίτλο «Χριστιανικὴ μαρτυρία στὴ Γάζα», ἀποφεύγοντας τὶς κοινωνιολογικὲς καὶ πολιτικὲς ἀναλύσεις, ἐπιχειροῦν νὰ ἀπαντήσῃ στὸ ἐρώτημα γιὰ τὸ πῶς μπορεῖ νὰ εἶναι κανεὶς χριστιανὸς στὶς μέρες μας στὴν Παλαιστίνη, δεδομένης τῆς ἔξαρσος τῆς βίας ἐναντίον χριστιανικῶν πληθυσμῶν. Ὁ Λάμπρος Ψωμᾶς στὸ κείμενό του «Οἱ Χριστιανοὶ καὶ τὸ μέλλον τους σὲ μιὰ δυνητικὰ ἰσλαμιστικὴ Συρία» ἐξετάζει τὸ μέλλον καὶ τὴν θέσιν τῶν χριστιανῶν στὴ Συρία μὲ βάση ἕναν διαχωρισμὸ μεταξὺ τῶν πολιτῶν ποὺ ἀνήκουν στὸν ἐθνικὸ-γλωσσικὸ καὶ θρησκευτικὸ κορμὸ ἑνὸς ἔθνους-κράτους καὶ ἐκείνων ποὺ δὲν ἀνήκουν (νη-πολίτης). Στὸ κείμενο ποὺ ἀκολουθεῖ μὲ τίτλο «Προκλήσεις γιὰ τὶς Ἐκκλησίες στὴ Μέση Ἀνατολή», ὁ Ἀράμ Α΄ Πατριάρχης τῶν Ἀρμενίων τῆς Κιλικίας, συζητᾷ τὶς προκλήσεις ποὺ καλοῦνται νὰ ἀντιμετωπίσουν ὅλες οἱ χριστιανικὲς Ἐκκλησίες τῆς περιοχῆς, παίρνοντας θέσιν στὸ ἀναδυόμενον κοινωνικὸ-πολιτικὸ τοπίο, καὶ ἐπανεξετάζοντας τὶς προτεραιότητές τους. Ὁ Δημήτριος Ἀθανασίου στὸ ἄρθρο του «Οἱ μεταρρυθμιστὲς τῆς κοπικῆς θεολογίας τοῦ 20^{οῦ} αἰῶνα» προσφέρει ἕνα περίγραμμα τῶν θεολόγων ποὺ συνέβαλλαν ἀποφασιστικὰ στὴν ἀναγέννησιν τῆς κοπικῆς θεολογίας τοῦ περασμένου αἰῶνα (π.χ. Ματθαῖος ὁ Πτωχός, Noshy Abd El-Shahid, κ.λπ.).

Ὁ Θ. Ν. Παπαθανασίου στὸ ἄρθρο του «Ὁ “Νόμος τῶν ἀθῶν”». Ἀπὸ τὴν ἱεραποστολικὴ καὶ τὴν κοινωνικὴ παρέμβαση τοῦ κελτικοῦ Χριστιανισμοῦ ἀνιχνεύει τὶς προτυπώσεις τῆς Διακήρυξης τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων ἐπὶ εὐρωπαϊκοῦ ἐδάφους σὺν «Νόμο τῶν Ἀθῶν», μιὰ νομοθετικὴ πρωτοβουλία τῆς κελτικῆς ἐκκλησίας ποὺ ἀνάγεται ἤδη ἀπὸ τὴν πρώτη χιλιετία. Ὁ Παναγιώτης Ὑφανίτης στὸ ἄρθρο του «Πίστις, ποίηση, καὶ κοινωνικὴ στράτευση. Τὸ τρίπτυχο προτάγμα τοῦ Ernesto Cardenal» προσφέρει στοιχεῖα ἀπὸ τὴν δράσιν καὶ τὴν θεολογία ἑνὸς ἐκ τῶν βασικῶν ἐκπροσώπων τῆς θεολογίας τῆς ἀπελευθέρωσης ποὺ κυριάρχησε στὴ Λατινικὴ Ἀμερικὴ στὸ δεῦτερο μιστὸ τοῦ περασμένου αἰῶνα, ἐνῶ ὁ Δημήτριος Ἀγγελῆς στὸ «Μιὰ συνάντησιν μὲ τὸν Ἑρνέστο Καρνιενάλ στὴ Νικαράγουα» περιγράφει τὴν προσωπικὴ του μαρτυρία ἀπὸ τὴν συνάντησίν του μὲ τὸν σημαίνοντα θεολόγο τῆς ἀπελευθέρωσης. Τὸ τεῦχος ὁλοκληρώνεται μὲ τὶς ἐνδιαφέρουσες στίλβες γιὰ τὸ βιβλίον καὶ τὸν διάλογον μὲ τοὺς ἀναγνώστες.

Ἐπιστημονικὴ Ἐπιθεώρησιν τοῦ Μεταπτυχιακοῦ Προγράμματος «Σπουδὲς στὴν Ὁρθόδοξον θεολογία», τόμος Δ΄, Ἑλληνικὸ Ἀνοικτὸ Πανεπιστήμιον, Σχολὴ Ἀνθρωπιστικῶν Σπουδῶν, Πάτρα 2013

Μὲ μιὰ μικρὴ καθυστέρησιν κυκλοφόρησε ὁ τέταρτος τόμος τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἐπιθεώρησιν τοῦ Μεταπτυχιακοῦ Προγράμματος «Σπουδὲς στὴν Ὁρθόδοξον θεολογία» τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀνοικτοῦ Πανεπιστημίου. Ὁ ἐν λόγω πολυσέλι-

δος τόμος περιλαμβάνει κυρίως εισηγήσεις που ανακοινώθηκαν στο Α' Συνέδριο του Προγράμματος που έλαβε χώρα στην Πάτρα (Μάιος, 2014) και ήταν αφιερωμένο στον έμπνευστή και δημιουργό του Προγράμματος, Μητροπολίτη Περγάμου Ιωάννη Ζηζιούλα. Στο πρώτο κείμενο με τίτλο «Κράτος Σκοπίων. Η λύση του εκκλησιαστικού ζητήματος – υπό τον προβολέα του πολιτικού ζητήματος» ο Άθανάσιος Άν. Άγγελόπουλος διερευνά τον κανονικό επί τη βάση των ιερών κανόνων, τρόπο επίλυσης του προβλήματος της ονομασίας της Τοπικής Όρθόδοξης Έκκλησίας των Σκοπίων. Άφου εξετάσει τα σημερινά δεδομένα, αναλύει το ιστορικό βάθος του προβλήματος διατυπώνοντας σχετικά πορίσματα.

Ο Κωνσταντίνος Άγόρας στο μελέτημά του «L'Economie Trinitaire de Dieu et le don eschatologique de catholicité en Christ» περιγράφει το θέμα της «Οικονομίας» του Θεού και τη θέση της Έκκλησίας εντός της από την όπτική της ιστορίας της σωτηρίας και με άξονα το πρόσωπο του Χριστού. Η Σπυριδούλα Άθανασοπούλου-Κυπρίου στο άρθρο της με τίτλο «Ο ρόλος της λογοτεχνίας στη θρησκευτική εκπαίδευση», επιθυμεί να αναδείξει τη σημασία που έχει ή χρήση λογοτεχνικών κειμένων στη σύγχρονη θρησκευτική εκπαίδευση στο πλαίσιο ενός δημοκρατικού, πολυπολιτισμικού περιβάλλοντος. Η Ειρήνη Άρτέμη στο κείμενό της «Ο όρος “Ίδιον” και οι χρήσεις του μέσα από τη διδασκαλία του Άθανασίου Άλεξανδρείας, των Καππαδοκών και του Κυρίλλου Άλεξανδρείας», εξετάζει την έννοιολογική εξέλιξη του σχετικού όρου σε επιφανείς εκπροσώπους της πατερικής γραμματείας. Ο Νικόλαος Άσπρούλης στο κείμενο που ακολουθεί με τίτλο «Church and World Dogmatics as a New model of Theological education: The case of the Orthodox Handbook on Ecumenism», επιχειρεί να αναδείξει τις βασικές παραμέτρους ενός νέου τρόπου θεολόγησης της Έκκλησιοκοσμικής Δογματικής, λαμβάνοντας ως παράδειγμα τη σημαντική έκδοση από το ΠΣΕ, την Ευρωπαϊκή Συνέλευση Έκκλησιών και την Άκαδημία Θεολογικών Σπουδών Βόλου του *Orthodox Handbook on Ecumenism. Resources for Theological Education* (2014).

Ο Σταύρος Γιαγκάζογλου στο κείμενο που ακολουθεί «Κρίση της Συνοδικότητας; Η γραφειοκρατική αντίληψη της εκκλησιολογίας και το πρόβλημα της κοινωνίας και της συνοδικότητας στην Έκκλησία σήμερα» επιχειρεί μετ' αυτοκριτική ματιά στην εκκλησιολογική κατάσταση της σύγχρονης Όρθοδοξίας, που αποτυπώνεται στην απουσία εκκλησιολογικής συνείδησης, στην περιθωριοποίηση των εκκλησιαστικών κοινοτήτων, στον συντηρητισμό, στην ιδεολογικοποίηση της Όρθοδοξίας κ.ο.κ., προτείνοντας ως λύση την ευχαριστιακή ανασυγκρότηση της εκκλησιολογίας έμπράκτως και όχι θεωρητικά. Ο Σωτήριος Δεσπότης στο μελέτημά του «Άναηλάφηση του όνόματος και του λειτουργήματος του επισκόπου στη χριστιανική κοινότητα επί τη βάση της μαρτυρίας των ποιμαντικών» αποτυπώνει τον τρόπο που κατανοείται ο ρόλος του επισκόπου στις ποιμαντικές επιστολές, όπου φαίνεται να απουσιάζει ή τυχόν υπερέξαρση που παρατηρείται στη συνέχεια στον Ίγνάτιο τον Θεοφόρο. Ο Άνδρέας Ζαφειρόπουλος «Οί σχέσεις της Σερβικής Όρθοδοξου Έκκλησίας με την Πολιτεία την περίοδο του Κομμουνι-

σμοῦ σὴν τέως Γιουγκοσλαβία (1943-1990) ἐξετάζει ποικίλες πτυχές (π.χ. ἀνάμειξη τῆς πολιτείας σὴν ἐκλογή τῶν Ἀρχιερέων, ἡ ἐθνικοποίηση τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας κ.ἄ.) τῆς σχέσης Ἐκκλησίας – Κράτους σὴν κομμουνιστικὴ περίοδο τῆς Σερβίας. Ὁ Jan Zozulak σὸ κείμενό του «The Central issue of Triadology of the First Centuries» ἐξετάζει τὸ ἐρώτημα περὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ καὶ περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος σὸ πλαίσιο τῆς τριαδολογίας τῶν πρώτων χριστιανικῶν αἰῶνων.

Ὁ Παντελῆς Καλαϊτζίδης σὸ ἄρθρο του «π. Ἰωάννης Μέγιεντορφ καὶ π. Ἰωάννης Ρωμανίδης: Δύο ἀντικρουόμενες ἐρμηνεῖες τῆς Παλαμικῆς θεολογίας» ἐξετάζει τὶς ἀντικρουόμενες ἐρμηνεῖες τῶν δύο ἐπιφανῶν θεολόγων σὴ θεολογία τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Παλαμᾶ, ἐπιμένοντας σὸν τρόπο πὸ κατανοοῦν τὴν ἐνότητα καὶ τὸ ἀδιαίρετο τῆς Παράδοσης, ὅπως ἐπίσης καὶ τὸν συναφειακὸ χαρακτῆρα ἐπιμέρους προσεγγίσεών τους. Σὸ κείμενο πὸ ἀκολουθεῖ μὲ τίτλο «Ὁφεις τῆς κατὰ Πλάτωνα ἀνθρωπολογίας τῆς θρησκείας: Ἀπὸ τὴν ὄντολογία τῆς “ἐπιμεριστικῆς” ἰάσεως σὴ θεολογία τῆς “ἐνοποιητικῆς” θεραπευτικῆς μεταμέλειας» ὁ Ἀπόστολος Καπροῦλιας ἐξετάζει ὄφεις τῆς πλατωνικῆς ἀνθρωπολογίας σὸν ὄριζοντα τῆς διασύνδεσης μεταξὺ ὄντολογίας καὶ θεολογίας. Ὁ Πολύκαρπος Καραμούζης σὸ κείμενό του «Ὁ θρησκευτικὸς ἑαυτὸς καὶ ἡ διαμόρφωση τῶν θρησκευτικῶν ἀνιλήψεων σὴ σύγχρονη ἑλληνικὴ κοινωνία» ἐπιχειρεῖ μιὰ συσχέτιση τῶν ἀνιλήψεων ἐνὸς ὀρισμένου ἀριθμοῦ Ἑλλήνων μὲ μιὰ σειρά παραμέτρων μὲ σκοπὸ νὰ μελετήσῃ τὴ συγκρότηση τοῦ θρησκευτικοῦ ἑαυτοῦ.

Σὸ ἐπόμενο κείμενο μὲ τίτλο «Ἡ ἐρμηνευτικὴ τῶν Γραφῶν καὶ ἡ Ὁρθόδοξη θεολογία τὸν 21^ο αἰῶνα. Ἐρωτήματα, προκλήσεις, προοπτικές», ἡ Ἑλένη Κασσελοῦρη-Χατζηβασιλειάδη ἐπιχειρεῖ νὰ ἀναμειχθῇ μὲ τὶς προκλήσεις πὸ θέτουν οἱ ἐξελίξεις σὸν χῶρο τῆς ἐρμηνευτικῆς γιὰ τὸν τρόπο προσέγγισης καὶ ἐρμηνείας τῆς Βίβλου. Ἡ Χριστίνα Καψιμαλάκου σὸ κείμενό της «Οἱ ὀριακὲς καταστάσεις τῆς ἀνθρώπινης ὕπαρξης κατὰ τὸν Μιχαὴλ Ψελλό - τὸ ζήτημα τοῦ θανάτου», ἐξετάζει τὶς ἀπόψεις τοῦ βυζαντινοῦ λόγιου σὲ σχέση μὲ τὸν «ὄρο ζωῆς» μὲ ἐπίκεντρο τὸ ζήτημα τοῦ θανάτου. Ὁ Γεώργιος Νεκτάριος Λόης σὸ ἄρθρο του «Ἡ πολιτικὴ καὶ ἐκκλησιαστικὴ κατάσταση σὴν Σερβία μετὰ τὸν Στέφανο Δουσάν καὶ ἡ εἴσοδος τῶν Ὁθωμανῶν στὰ Βαλκάνια (1355-1389)» ἐξετάζει τὴν πολιτικὴ καὶ ἐκκλησιαστικὴ κατάσταση σὴν Σερβία, ἡ ὀποία σφράγισε τὴν ἱστορικὴ διαδρομὴ τῶν Βαλκανίων γιὰ τοὺς ἐπόμενους τέσσερις αἰῶνες. Ὁ Κωνσταντῖνος Μαντζανάρης σὸ κείμενό του «Σχοινοβασίεις σὴ χώρα τοῦ ἑαυτοῦ: Ἡ ἀναζήτηση τῆς ἀγιότητας σὸν Ὁ. Ἐλύτη» ἐξετάζει τὴν ἔννοια τῆς ἀγιότητας σὸν Ἐλύτη, ἐπιδιώκοντας νὰ ἀναδείξῃ τὴν ὕπαρξιακὴ ἀναζήτηση ὡς κείρια ἀφειρηγία τῆς πορείας τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ Ἀναστάσιος Μαργᾶς σὸ κείμενό του «Οἱ διδάσκαλοι τῆς πρώτης Ἐκκλησίας» ἐξετάζει τὸν ρόλο καὶ τὴ θέση τῆς χαρισματικῆς τάξης τῶν διδασκάλων σὸ πλαίσιο τῆς πρώτης Ἐκκλησίας. Ὁ Σπύρος Παναγόπουλος σὸ κείμενό του μὲ τίτλο «Εἶδον μὲν τὸν ἄνδρα καὶ ἐπίσταμαι τὸν δίκαιον: Φιλολογικὰ σχόλια καὶ στοιχεῖα χρονολόγησης περὶ τοῦ Βίου τοῦ ἁγίου Σπυριδῶνος, Ἐπισκόπου Τριφυθοῦντος

του Θαυματουργού, Συγγραφέντος υπό Λεοντίου, Ἐπισκόπου Σαλαμίνας Κύπρου» ἐπιχειρεῖ νὰ ἀποδείξει ὅτι ὁ Λεόντιος Νεαπόλεως εἶναι ὁ συγγραφέας τοῦ Βίου τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος μὲ ἀνάθεση τοῦ ἴδιου τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου. Ἡ Εὐριδίκη Παπάζογλου στὸ κείμενό της «Ἀποστολικοὶ Πατέρες: ἀπὸ τοὺς χριστιανοὺς προφῆτες σὴν Ἐκκλησία τῶν ἐπισκόπων» ἐξετάζει τὸν ρόλο τῶν Ἀποστολικῶν Πατέρων στὰ πρῶτα χρόνια τῆς Ἐκκλησίας τόσο στὸ ἐπίπεδο θεσμικῆς ἐξέλιξης ὅσο καὶ σὲ ἐκεῖνο τοῦ ἀνοίγματος τῆς Ἐκκλησίας στὸν κόσμο.

Ὁ Θ. Ν. Παπαθανασίου στὸ ἄρθρο του «“Ὁ Νόμος τῶν Ἀθῶν”»: Ἡ ἀποστολὴ τοῦ Κέλτικου Χριστιανισμοῦ καὶ μιὰ ἔκφανση τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων» διερευνᾷ τὴν προϊστορία τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων σὲ σημαντικὰ κείμενα τοῦ κέλτικου Χριστιανισμοῦ. Ἡ Λυδία Πετρίδου στὸ κείμενό της «Ἡ θεωνυμία “Παλιὸς τῶν Ἡμερῶν”. Οἱ ἔννοιες τοῦ “αἰῶνος” καὶ τοῦ “χρόνου” σὴν παράφραση τοῦ Γεωργίου Παχυμέρη (1242-1310) στὸ “Περὶ Θεῶν Ὀνομάτων” τοῦ Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου» ἀποπειρᾶται μιὰ ἐννοιολογικὴ ἀνάλυση τοῦ σχετικοῦ ὅρου. Ὁ π. Ράντομρ Πόποβιτς μὲ τὸ ἄρθρο «Φωτεινὸς Συρμίου ὁ αἰρεσιάρχης» ἐξετάζει τὴν προσωπικότητα καὶ τὴ δράση ἑνὸς ἐπικίνδυνου αἰρετικοῦ τοῦ 4^{ου} αἰῶνα. Ὁ Rdoslan Rasporovic στὸ μελέτημά του «Οἱ τρεῖς ἱεραποστολὲς τοῦ Πρίγκιπα Ἐπισκόπου Βασιλείου σὴν Ρωσία», ἐξετάζει τὴν ἰδιαίτερη φύση τῶν συγκεκριμένων ἱεραποστολῶν. Ἡ Σάνια Σιοϊκοβιτς στὸ ἄρθρο της «Ἡ ἱστορία τῆς Ἀγγλίας ἀπὸ τὴς ἀπαρχῆς μέχρι τὸ 1700 μὲ βάση τὴ λογοτεχνία αὐτῆς τῆς περιόδου» ἐπὶ τῆ βάσει σημαντικῶν λογοτεχνικῶν κειμένων (ποιητὲς ὅπως οἱ Green, συγγραφεῖς ὅπως οἱ Bacon, More κ.ἄ.) ἐξετάζει βασικὲς σιγμῆς τῆς ἀγγλικῆς ἱστορίας.

Ὁ Χρῆστος Τερέζης στὸ μελέτημά του «Ὅροι ἀνάγνωσης τῆς αἰωνίου ζωῆς στὸ κατὰ Μάρκον εὐαγγέλιο (10. 17-25)» ἐπιχειρεῖ νὰ περιγράψει τὴς παραμέτρους καὶ τὸν τρόπο βάσει τῶν ὁποῖου διαμορφώνεται ἡ θεολογικὴ προοπτικὴ τῆς αἰώνιας ζωῆς στὸ εὐαγγέλιο τοῦ Μάρκου. Ὁ Βασίλειος Φανάρας στὸ κείμενό του «Μεταμοσχεύσεις: Ἡ θεολογικὴ συζήτηση σὴν Ἑλλάδα τὰ τριάντα τελευταῖα χρόνια» ἐξετάζει τοὺς βασικοὺς ἄξονες καὶ τὴ θεματολογία τῆς συζήτησης τὰ τελευταῖα χρόνια ὅπως ἀποτυπώθηκε σὴς ἐπίσημες ἐγκυκλίους τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ἀλλὰ καὶ σὲ διατριβὲς καὶ σχετικὲς μελέτες. Ὁ Γεώργιος Φίλιας μὲ τὸ ἄρθρο του «Στὴς πηγὲς τῆς ἔννοιᾶς τῆς θυσίας σὴν χριστιανικὴ λατρεία: Παλαιοδιαθηκικὲς προτυπώσεις περὶ τῆς θείας Εὐχαριστίας» ἐπιχειρεῖ νὰ συμβάλει σὴν πληρέστερη κατανόηση τῶν μαρτυριῶν τῆς Κ.Δ. περὶ τῆς θείας Εὐχαριστίας. Ὁ τόμος ὁλοκληρώνεται μὲ ἐνδιαφέρουσες βιβλιοπαρουσιάσεις.

International Journal of Orthodox Theology (τόμος 6, τεῦχος 3/2015)

Στὸ τρέχον τεῦχος τοῦ ἠλεκτρονικοῦ περιοδικοῦ (διαθέσιμο σὲ ἐλεύθερη πρόσβαση σὴν διαδικτυακὴ τοποθεσία <http://orthodox-theology.com/pages/issues/63-2015.php>) περιλαμβάνονται ἄρθρα ποικίλης ὕλης. Μεταξὺ αὐτῶν εἶναι τὸ κείμενο μὲ τίτλο «The task of Orthodox theology in Today’s Europe», ὅπου ὁ Μητροπολίτης Περγάμου Ἰωάννης Ζηζιούλας ἐπισημαίνει τὸ ρόλο τῆς Ὁρθοδοξίας σὴν δια-

μόρφωση τῆς εὐρωπαϊκῆς ἰδέας καὶ πολιτισμοῦ, ὁ ὁποῖος διακρίνεται γιὰ τὸν σεβασμὸ τῆς ἑτερότητας καὶ τοῦ διαλόγου, ἐνῶ ὁ Daniel Munteanu μὲ τὸ ἄρθρο του «Eucharistische Wahrheit und Gemeinschaft. Die Anthropologie des Metropoliten Johannes Zizioulas in soteriologischer Perspektive» ἐξετάζει βασικὲς ὀψεις τῆς ἀνθρωπολογίας τοῦ κορυφαίου Ὁρθόδοξου θεολόγου τῆς ἐποχῆς μας σὲ προοπτικὴ σωτηριολογική. Ὁ π. Κύριλλος Χοβοροῦν στὸ ἄρθρο του «Maximus the Confessor- the Father of Eastern and Western Churches» ἐξετάζει τὸν ρόλο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης στὴν κρίση τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας τοῦ 7^{ου} αἰῶνα (Μονοθελητισμός, μονοενεργητισμός) ὅπως ἐπίσης τὴ στάση καὶ τὴ θέση τοῦ Μαξίμου στὸ πλαίσιο αὐτό. Τὸ τεῦχος περιλαμβάνει ἐπίσης ἄρθρα πὸ ἀσχολοῦνται μὲ τὸν περσοναλισμὸ τῆς σκέψης τοῦ Berdyaev (R. Hughes), τὴ στρατηγικὴ τῆς βυζαντινῆς διπλωματίας ἐναντι τῶν ἄλλων λαῶν, μεταξὺ ἱεραποστολῆς καὶ μεταστροφῆς (Marius Telea) κ.ἄ.

International Journal of Systematic Theology (τόμος 17, τεῦχος 4, Ὀκτώβριος 2015)

Στὸ πρῶτο ἄρθρο τοῦ τεύχους μὲ τίτλο «The Priesthood of no believer: On the Priesthood of Christ and his Church», ὁ Tom Greggs ἀποπειρᾶται μιὰ θεολογικὴ διόρθωση καὶ ἀποκατάσταση στὸν τρόπο προσέγγισης καὶ κατανόησης τῆς σχετικῆς μὲ τὴ γενικὴ ἱερωσύνη διδασκαλίας. Ὁ Glenn Battner στὸ ἄρθρο του «For and Against de Régnon: Trinitarianism East and West» ἐξετάζει τὰ προβλήματα πὸ ἔχει δημιουργήσει τὸ σχετικὸ παράδειγμα τοῦ Thomas de Regnon στὴ θεώρηση τῆς τριαδικῆς θεολογίας σὲ Ἀνατολὴ καὶ Δύση στὸ πρόσωπο θεολόγων ὅπως οἱ Ζηζιούλας καὶ Jenson. Ὁ Daniel Pedersen στὸ μελέτημά του «Schleiermacher and Reformed Scholastics on the Divine Attributes» ἐμπλέκεται στὴ συζήτηση γιὰ τὴν ἀφειρηγία τῆς σχετικῆς διδασκαλίας στὸ ἔργο τοῦ περιφημοῦ φιλελεύθερου θεολόγου Schleiermacher, ἐντοπίζοντάς τινε στοὺς Μεταρρυθμιστές. Ὁ Bruce Pass στὸ ἄρθρο του «Herman Bavinck and the Problem of New Wine in Old Wineskins», ἐπιχειρεῖ μιὰ πρώτη ἀξιολόγηση τῆς θεολογικῆς σκέψης τοῦ σχετικὰ ἄγνωστου Δανοῦ θεολόγου τοῦ 19^{ου}-20^{ου} αἰῶνα. Τέλος ὁ Paul Gavrilyuk μὲ τὸ μελέτημά του «Bulgakov's Account of Creation: Neglected Aspects, Critics and Contemporary Relevance», ἐξετάζει τὴν πανθεϊστικὴ θεώρηση τῆς δημιουργίας ἀπὸ τὸν Ρῶσο Σοφιολόγο S. Bulgakov καὶ τὴν κριτικὴ πὸ τοῦ ἀσκήθηκε ἀπὸ τὸν Nikolai Lossky. Τὸ τεῦχος ὀλοκληρώνεται μὲ σειρά σημαντικῶν βιβλιοπαρουσιάσεων.

Νικόλαος Ἀσπροῦλης